

Emilia Ylinen ja Riikka Rautio

Kaikki mukaan! Yhteisöllisyyden vahvistaminen ohjattujen leikkien avulla varhaiskasvatuksen pienryhmässä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

16.04.2018

Tekijä(t) Otsikko	Emilia Ylinen ja Riikka Rautio Yhteisöllisyyden vahvistaminen ohjattujen leikkien avulla varhaiskasvatuksen pienryhmässä
Sivumäärä Aika	27 sivua + 4 liitettä 16.4.2018
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	varhaiskasvatus
Ohjaaja(t)	Lehtori Seija Mäenpää Lehtori Kirsi Sutton
<p>Monimuotoisen opinnäytetyömme tavoitteena oli vahvistaa yhteisöllisyyttä ohjattujen leikkien avulla varhaiskasvatuksen pienryhmässä. Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys koostuu varhaiskasvatuksesta, lapsen kehityksestä, leikistä, yhteisöllisyydestä, sosiaalisesta kompetenssista, sosiaalisten taitojen- ja vertaissuhdetaitojen vahvistamisesta, sekä kiusaamisesta ja sen ennaltaehkäisemisestä. Tätä teoriatietoa hyödyntäen suunnittelimme ja järjestimme toiminnallisia leikkihetkiä pienryhmän lapsille.</p> <p>Opinnäytetyön yhteistyökumppanina on toiminut helsinkiläinen päiväkotinä. Toiminnallinen osuus toteutettiin 4-vuotiaiden pienryhmässä. Ohjattuja toimintakertoja oli yhteensä viisi. Toiminnalliset osuudet kestivät noin 30 minuuttia. Arvioimme opinnäytetyömme toimintatuokioita ryhmän lastentarhanopettajan palautteen perusteella. Lastentarhanopettajalla oli käytössään lomake, johon olimme kirjanneet ylös niitä asioita, joihin toivoimme hänen kiinnittävän erityisesti huomiota tuokioiden aikana. Näitä asioita olivat lasten väliset suhteet, leikkeihin mukaan pääseminen ja niihin osallistuminen sekä muita huomioita vertaissuhdetaitoihin liittyen.</p> <p>Arvioimme, että ohjatut leikit soveltuvat hyvin pienryhmän yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Tuokioiden toiminnallisten leikkien avulla lapset pääsivät harjoittelemaan erilaisia kaveritaitoja kuten ryhmässä toimimiseen ja toisten huomioon ottamiseen liittyviä taitoja. Lisäksi he pääsivät harjoittelemaan vuorovaikutukseen liittymisen ja sen ylläpitämisen taitoja.</p> <p>Ryhmän lastentarhanopettajalta saatu palaute oli jokaisen toimintatuokion jälkeen positiivinen. Leikit olivat hänen mukaansa hyvin valittuja ja ne edistivät lasten yhdessä toimimisen taitoja. Erityisesti hän piti onnistuneena sitä, että lapset, jotka eivät tavallisesti leiki usein keskenään, tekivät mielellään yhteistyötä tuokioiden aikana. Lastentarhanopettaja kertoi hyödyntävänsä jatkossa meidän käytössämme ollutta lähdemateriaalia ryhmän toiminnan kehittämiseksi.</p>	
Avainsanat	varhaiskasvatus, yhteisöllisyys, vertaissuhdetaidot, kiusaamisen ehkäisy

Author(s) Title Number of Pages Date	Emilia Ylinen, Riikka Rautio All Together! Confirming the Communality of Child Group in Early Childhood Education 27 pages + 4 appendices 16 April 2018
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Early Childhood Education
Instructor(s)	Seija Mäenpää, Senior Lecturer Kirsi Sutton, Senior Lecturer
<p>The aim of our functional thesis was to confirm the communality of child group in early childhood education by using different kind of guided plays. Theoretical framework consists of early childhood education, child development, theory of play, communality, social competence, strengthening social- and peer skills, bullying and prevention of it. Based on aforementioned theoretical frameworks and research results we planned and organized activities for the group of children.</p> <p>The cooperation partner was a kindergarten in Helsinki. The practical part of our thesis was implemented in a small group of children of four-year old children. We organized five guided activity sessions in total. The activity sessions lasted about 30 minutes each. The kindergarten teacher of the group observed and gave us feedback after every activity sessions and we used this feedback to assess our activity sessions. The kindergarten teacher used observation form which we filled up with those things she should pay attention during activity sessions. This observation consisted four themes: relationships between children, how children got involved in play and how they took a part in it and other notes concerning children peer skills.</p> <p>We estimated that guided plays suit well to strengthen groups communality. During activity sessions children were able to practice different kind of peer skills such as how to act in a group and how to take another into account. In addition, children were able to also practice interaction skills and how to maintain interaction with others.</p> <p>Feedback that the kindergarten teacher gave us after every activity session was positive. According to her those guided plays we had chosen were well selected and they advanced children peer skills. Especially successful according to her was children who do not usually play together cooperated gladly during activity sessions. The teacher told us that in the future she would use our source material to develop their action in kindergarten.</p>	
Keywords	early childhood education, communality, peer skills, prevention of bullying

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Päiväkoti lapsen kehityksen tukijana	2
2.1	Päiväkoti toimintaympäristönä	2
2.2	4-vuotiaan kehitys	3
3	Lapsiryhmän toimivuuteen vaikuttavia tekijöitä	4
3.1	Ryhmä	4
3.2	Yhteisöllisyys	6
3.3	Leikki	7
3.4	Sosiaalinen kompetenssi ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen	8
4	Kiusaamisen ennaltaehkäisy	8
4.1	Päiväkodin henkilökunnan rooli kiusaamisen ehkäisyssä	10
4.2	Kiusaamisen muodot	12
5	Vertaisryhmä ja vertaissuhdetaitojen vahvistaminen	13
6	Kehittämistehtävä	14
7	Toimintakerrat	15
7.1	Tutustuminen	16
7.2	Luovuutta kehiin	16
7.3	Liikkuen ja hassutellen	17
7.4	Yhdessä onnistuen	17
7.5	Hyvää mieltä ja rentoutumista	18
8	Toiminnan arviointi	19
8.1	Tuokioilta saatu palaute	20
8.1.1	1.kerran jälkeen	20
8.1.2	2.kerran jälkeen	20
8.1.3	3.kerran jälkeen	20
8.1.4	4. kerran jälkeen	21
8.1.5	5. kerran jälkeen	21
8.2	Lastentarhanopettajan kokonaisarvio toimintakerroista	21
9	Pohdinta	22

Liitteet

Liite 1. Toimintasuunnitelma

Liite 2. Lupapaperi vanhemmille

Liite 3. Palautelomake toimintakerroille

Liite 4. Todistus lapsille

1 Johdanto

Nykypäivänä pienet lapset saattavat joutua päiväkodissa ryhmän ulkopuolelle tai syrjityksi. Leikkiin mukaan pääseminen ja siihen liittyminen voi olla hankalaa, koska kaverit eivät päästä mukaan leikkiin tai lapsi ei tiedä kuinka liittyä leikkiin. Sen vuoksi on tärkeää puuttua jo varhaisessa vaiheessa lasten välisissä suhteissa tapahtuviin haasteisiin. Viime vuosina mediassa on nostettu esille pienten lasten kiusaamisen teemaa ja kyseistä aihetta ei enää vähätellä.

Kiinnostuksemme opinnäytetyömme aiheeseen sai alkunsa syksyllä 2017 tehtyämme erään projektin yhteistyöpäiväkotiimme. Silloin ryhmän lastentarhanopettajan puheista nousi esiin, että ryhmässä on ajoittain ollut havaittavissa esimerkiksi leikin ulkopuolelle jättämistä. Halusimme sen vuoksi keskittyä yhteisöllisyyden vahvistamisen teemaan, jolloin lapset oppisivat ottamaan kaikki mukaan leikkiin.

Monimuotoisen opinnäytetyömme tavoitteena on järjestää toimintaa ammatillisesta näkökulmasta, joka vahvistaa pienryhmän lasten keskinäisiä suhteita. Monimuotoisille opinnäytetyöille on tyypillistä käytännön toiminnan järjestäminen. (Vilka – Airaksinen 2003: 9.) Olemme hyödyntäneet opinnäytetyössämme teoretietoa yhteisöllisyydestä ja kiusaamisesta esimerkiksi valitessamme leikkejä toimintatuokioille. Näin sovellamme teoretietoa käytäntöön. Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus koostuu viidestä ohjasta toimintatuokiosta päiväkodin pienryhmässä. Emme kerää aineistoa meidän opinnäytetyössä, sillä se ei ole valitsemamme opinnäytetyön muodon kannalta tarkoituksenmukaista. (Vilka – Airaksinen 2003: 56–58.) Kysymme sen sijaan ryhmän lastentarhanopettajalta palautetta jokaisen toimintatuokion jälkeen. Häneltä saamamme palautteen perusteella arvioimme toimintamme vaikuttavuutta pienryhmän lapsiin.

Pyrimme tässä opinnäytetyössä selvittämään, miten yhteisöllisyyttä ja lasten keskinäisiä suhteita voidaan vahvistaa ohjattujen leikkien avulla varhaiskasvatuksen pienryhmässä. Tavoitteenamme on leikkien kautta vahvistaa lasten ryhmään liittymisen taitoja, tunnetaitoja, ystävyys- ja kaverisuhteita, sekä lapsen asemaa ryhmässä. Työmme keskeisiä käsitteitä ovat varhaiskasvatus, yhteisöllisyys, vertaissuhdetaidot ja kiusaamisen ehkäiseminen.

Tarkastelemme opinnäytetyössämme aluksi päiväkotia toimintaympäristönä ja kuvailimme 4-vuotiaan lapsen kehitystä. Tämän jälkeen esittelemme opinnäytetyömme teoriaperustaa, joka sisältää teoretietoa yhteisöllisyydestä, leikistä ja ryhmästä. Paneudumme myös kiusaamiseen ja sen ehkäisemiseen liittyviin teemoihin. Kehittämistehtävä -luvussa esittelemme opinnäytetyömme kehittämistehtävän. Toimintakerrat -luvussa on kuvailtu toimintatuokioiden kulku ja sisältö jokaiselta viideltä kerralta. Toiminnan arviointi -luvussa käsittelemme aluksi sitä, mihin asioihin toivoimme toimintatuokioita seuranneen aikuisen kiinnostavan huomiota. Sen jälkeen arvioimme yleisesti kehitystehtävämme onnistumista. Luvun lopussa on lastentarhanopettajan antamat lyhyet palautteet jokaisesta toimintakerrasta sekä hieman laajempi yleinen palaute koko tuokiokokonaisuudesta. Viimeisenä lukuna opinnäytetyössämme on pohdinta.

2 Päiväkoti lapsen kehityksen tukijana

2.1 Päiväkoti toimintaympäristönä

Päiväkoti on usein lapselle ensimmäinen paikka, jossa harjoitellaan toimimista suuressa ryhmässä ja olemista pidempiä aikoja poissa kotoa. (Cantell 2010: 58.) Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on edistää Varhaiskasvatuksen perusteiden (2016) mukaan lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhdessä huoltajien kanssa. Palveluna se on syrjäytymistä ehkäisevä sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016.)

Lasten ja päiväkodin henkilökunnan välille muodostuneilla suhteilla on suuri merkitys lapsen hyvinvoinnin kannalta. Myös kiusaamisen ehkäisyssä keskeistä on henkilökunnan ja lasten välinen lämmin ja kunnioittava suhde, jossa suuressa roolissa on pedagogisesti sensitiivinen aikuinen. Hän muun muassa havaitsee lasten aloitteet ja vastaa niihin mielekkäällä tavalla. Tätä kautta lapselle tarjotaan mahdollisuus yksilölliseen tukemiseen sekä toimiminen lähikehityksen vyöhykkeellä. (Repo 2015: 105.)

Opinnäytetyömme toimintaympäristönä toimii helsinkiläinen päiväkotii. Toiminnallinen osuus toteutetaan kahdeksan 4-vuotiaan lapsen pienryhmässä. Halusimme toteuttaa opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden pienryhmässä, sillä pienryhmätoiminta tarjoaa lapselle paremman mahdollisuuden harjoitella vuorovaikutukseen ja oman toiminnan

hallitsemiseen liittyviä taitoja suurryhmässä toimimiseen verrattuna. Päiväkodin henkilökunnan on lisäksi helpompi havainnoida pienryhmää, tukea lapsia toimimaan lähikehityksen vyöhykkeellä ja tarjota lapselle kokemus siitä, että lapsi on tullut kuulluksi. (Mikkola – Nivalainen 2009: 31–33.)

2.2 4-vuotiaan kehitys

Neljästä viiteen vuotiaan lapsen kehityksessä minäkeskeisyys vähenee vähitellen, ja muiden ihmisten huomioon ottaminen lisääntyy. Tämän ikäisen lapsen itsenäisyys kasvaa hiljalleen, mutta silti hän tarvitsee vielä vanhempiaan monessa asiassa. Lapsen kannustaminen ja tukeminen oma-aloitteisuuteen ja itsestään lähtevään leikkiin sekä sosiaalisen ja moraaliseen kehitykseen on tärkeää tässä ikävaiheessa. (MLL 2018a.)

Neljävuotias lapsi on innokas kokemaan uutta, hän innostuu helposti uusista asioista ja on luova. Omatoimisuus lisääntyy ja lapsi alkaa tässä iässä tuntea vastuuta ja syyllisyyttä, joka voi toisinaan herättää lapsessa turhautumista ja vihastumista. Tämän ikäinen lapsi ei aina osaa erottaa toteen ja mielikuvitukseen perustuvaa rajaa. (Aaltonen ym.: 12.) Neljävuotiaalle tyypillinen rikas mielikuvitus saattaa joskus aiheuttaa lapselle pelkoja, sillä hän saattaa uskoa omiin tarinoihin (MLL 2018b). Lapsi syventyy helposti leikin ja sadun maailmoihin. Hän tuntee olevansa kykenevä mihin tahansa ja on hyvin itsekeskeinen. (Aaltonen ym. 2008: 12.)

Neljän vuoden ikään tullessaan lapsi haluaa olla jo iso ja kykenevä suoriutumaan asioista itsenäisesti, vaikka tarvitseekin vielä hoivaa, hellyyttä ja syliä. (MLL 2018b.) Lapsen tukeminen tässä iässä on hyvin tärkeää ja häntä ei saa asettaa naurunalaiseksi esimerkiksi vilkkaan mielikuvituksen takia. (MLL 2018b). Lapsen tunne-elämän kehitystä on myöskin tärkeää tukea tässä iässä esimerkiksi rohkaisemalla lasta tai kannustamalla hänen epäonnistuuksaan. Tärkeitä kokemuksia lapselle ovat myös vaikeiden tunteiden käsitteleminen yhdessä vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan kanssa sekä hyväksytyksi tulemisen kokeminen. (Aaltonen ym. 2008:12; MLL 2018b.) Nelivuotias osaa ottaa jo aikaisempaa paremmin muiden tunteita ja toiveita huomioon. Lapsen minäkeskeisyys vähenee ja hän osaa esimerkiksi näyttää myötätuntoa, lohduttaa sekä tuntea iloa onnistuessaan ilahduttamaan muita. (MLL 2017; Aaltonen ym. 2008: 34.)

Sosiaaliset taidot ovat niitä valmiuksia, joilla lapsi pystyy arkisissa tilanteissa ratkaisemaan ongelmia sekä saavuttamaan itselle tärkeitä tavoitteita ja pyrkimyksiä sellaisilla

tavoilla, jotka johtavat esimerkiksi leikkiin mukaan pääsyyn (Nurmi ym. 2015: 54). Yksi tärkeä sosiaalinen taito on empatiakyky, joka kehittyy lapselle iän myötä. Se on taitoa tehdä havaintoja toisten tunteista, ajatuksista ja aikomuksista sekä arviointia ja ennakoitua oman toimintansa seuraamuksista. Myös lapsen kyky ymmärtää omia tunteitaan ja ilmaista niitä hetkeen sopivalla tavalla on tärkeä sosiaalinen taito. (Nurmi ym. 2015: 54.)

Ikäistensä seura on tärkeää nelivuotiaalle. Leikkiessään heidän kanssaan lapsi kehittää neuvottelutaitojaan, oppii vastavuoroista kanssakäymistä sekä kompromissien tekemistä. Leikin edetessä lapsi tekee töitä sen eteen, että leikki etenee ja ristiriidan syntyessä sovinto löydetään. Välillä kuitenkin neljävuotiaalla voi olla vielä vaikeuksia hallita tunteitaan ja siksi leikkiessään hänellä saattaa ilmetä aggressiivisuutta, tönimistä ja huumamista. Häviäminen ja sen käsitteleminen ovat myös nelivuotiaalle vielä hankalia asioita. Lapsi tarvitsee aikuisen tukea näiden tilanteiden käsittelemisessä. (MLL 2017; Aaltonen ym. 2008: 40.)

Kiinnostavia leikkejä nelivuotiaasta lapsesta on yksinkertaiset sääntöleikit, joukkue- ja muut pelit. Rooli- ja mielikuvitusleikit ovat erityisesti tämän ikäisen lapsen mieleen. Tähän ikään tultaessa lapsi alkaa vertaamaan itseään ikätovereihin. Sitä, miten hän pärjää muiden ikäistensä kanssa ja sitä, onko hän yhtä taidokas ja kyvykäs kuin muut. Tästä johtuen lapsi alkaa tuntea ensimmäistä kertaa alemmuudentunnetta. Varsinkin jos hän kokee olevansa esimerkiksi hitaampi tai kömpelömpi kuin toiset. Siksi vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan tuki ja rohkaiseminen ovat tärkeitä lapsen itsetunnon kehittymiselle. Lapselle kerrotaan, että jokainen on hyvä jossain. (MLL 2017.)

3 Lapsiryhmän toimivuuteen vaikuttavia tekijöitä

3.1 Ryhmä

Ihmiset kuuluvat elämänsä aikana moniin eri ryhmiin ja toimivat niissä elämän eri vaiheissa. Työskentely ryhmässä on vaativaa ja sillä se edellyttää yksilöiltä hyvää vastavuoroista suhdetta toisiin ryhmässä oleviin jäseniin. Vaikka ryhmässä ovat eri yksilöt ovatkin persoonallisuudeltaan ja taustoiltaan erilaisia, pystyvät he silti yhdessä saavut-

tamaan yhteisen tavoitteen. Ryhmää, joka ei heti toimi tehokkaasti ja kiinteästi on mahdollista kehittää siten, että ryhmä ja siinä olevat yksilöt oppivat toimimaan tehokkaasti ja kiinteästi. (Kataja – Jaakkola – Liukkonen 2011:15.)

Ryhmä määritellään koostuvan kahdesta tai useammasta yksilöstä, jotka ovat vastavuoroisessa kanssakäymisessä keskenään. Yksilön ollessa ryhmän jäsen, kuuluu siihen tietoisuus kuulumisesta ryhmään, ryhmän muista jäsenistä sekä se, miten yksilön oma toiminta ryhmässä vaikuttaa yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Ryhmällä on myös usein yhteinen tavoite, johon pyritään. (Kataja – Jaakkola – Liukkonen 2011:15.) Kun ryhmä toimii hyvin, on siinä toimiminen motivoivaa ja yhteinen tehtävä saadaan suoritettua loppuun vaivatta. Yksilöt tukevat, rohkaisevat, kuuntelevat ja hyväksyvät toisensa ryhmässä. Ryhmässä oleminen ja yhdessä tekeminen vaatii ryhmäläisiltä vastavuoroista kanssakäymistä ryhmään kuuluvien erilaisten yksilöiden välillä. (Kataja – Jaakkola – Liukkonen 2011: 9.)

Ryhmän voidaan katsoa olevan joko pienryhmä tai suurryhmä. Eroa näillä kahdella on se, että pienryhmä koostuu enintään 10 henkilöstä, kun taas suurryhmään kuuluu yli 10 henkilöä. Pienryhmän jäsenillä on parempi mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa keskenään verrattuna suurryhmään, jossa vuorovaikutus kaikkien ryhmän jäsenten välillä ei ole mahdollista toteutua. (Kataja – Jaakkola – Liukkonen 2011:15.) Meidän opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa ryhmä tulee olemaan pienryhmä, joka koostuu kahdeksasta lapsesta. Kuten Kataja ym. (2011) kirjoittavat pienryhmän työskentelystä, kuvaa sitä parhaiten sanat kiinteys, sitoutuminen, tyytyväisyys ja yksimielisyys ryhmän toimintatavoista.

Pitämiemme toiminnallisten tuokioiden tarkoituksena on antaa mahdollisuus ryhmän lastentarhanopettajalle tarkastella lasten välisiä suhteita. Erilaiset toiminnalliset harjoitukset ovatkin hyvä keino ryhmän toiminnan analysoimiseen ja parantamiseen. (Kataja – Jaakkola – Liukkonen 2011: 9). Toiminnallisten leikkien ja harjoitusten tavoitteena on saada toiminnan kautta ryhmäläiset parantamaan yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojaan. Kun toimitaan ryhmänä toiminnallisissa harjoituksissa, jotka vaativat ryhmäosaamista, nousee tärkeäksi osaksi toimintaa kaikkien ryhmäläisten yhteinen tekeminen ja keskinäinen vuorovaikutus. Toiminnallisten leikkien ja harjoitusten myötä kehittyy myös minäkuva ja tunteiden hallinta. (Kataja – Jaakkola – Liukkonen 2011:10.)

3.2 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys voidaan määritellä kokemukseen perustuvaksi tunteeksi yhteisöön kuulumisesta. Se tulee esiin ryhmän jäsenten välisessä vahvassa yhteydessä, keskinäisessä kiintymyksessä sekä toisista välittämisessä ja auttamisessa. Yhteisessä leikissä ja toiminnassa lasten keskinäiset suhteet lujittuvat samalla kun yhteisön sisäinen yhteenkuuluvuus vahvistuu. (Ikonen 2006: 149, 156–157.) Yhteenkuuluvuuden tunne näkyy tutkimuksien mukaan tunteiden, empatian ja lojaalisuuden osoituksina, yhteistoimintana sekä ryhmän muihin jäseniin kohdistuvana erityishuomiona (Hännikäinen 2004). Yhteisöllisyyden tunteen rakentumisessa onnistuneella yhteisellä toiminnalla, yhteenkuuluvuuden tunteella, palkitsevalla vuorovaikutuksella sekä myönteisillä tunnesiteillä on suuri merkitys. (Koivula 2013: 19, 43; Järvinen – Mikkola 2015: 37.) Yhteisöllisyyttä heikentäviä tekijöitä taas ovat konfliktit ja kilpailu, kasvattajien autoritaarisuus sekä erilaiset puutteet sosiaalisissa taidoissa (Järvinen – Mikkola 2015: 35).

Kiusaaminen on ryhmäilmiö, joten yhteisöllisyyden lisäämisellä ryhmässä voidaan ennaltaehkäistä ja vähentää kiusaamista. Yhteisössä käytävän vuorovaikutuksen avulla lapselle muodostuu tunne yhteisöön kuulumisesta (Marjanen – Ahonen – Majoinen 2013: 49). Yhteenkuuluvuuden tunne tulee esiin lasten puheissa. He puhuvat ”meidän ryhmästä” ja osoittavat näin ilonsa ryhmään kuulumisesta ja siinä nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta. (Järvinen – Mikkola 2015: 37). Päiväkodissa yksi tärkeimmistä lasten toiminnan ja vuorovaikutuksen tavoitteista onkin yhteisöllisyyden tunteen saavuttaminen, johon liittyy me-tunne (Ikonen 2006: 149, 156–157). Me-henkeä voidaan lisätä esimerkiksi huumorin avulla ja sen avulla voidaan vaikuttaa jopa lasten osallisuuden kokemukseen (Repo 2015: 129.) Päiväkodin henkilökunnan tehtävänä toimia yhteisöllisyyden kehittymisen edistäjinä sekä samaan aikaan myös roolimalleina lapsille. Yhteisöllisyyden tunteen luomiseen on hyvä kiinnittää huomiota jo päiväkodissa, sillä pienillä lapsilla on kehityksellinen herkkyys sosiaalisten taitojen harjoitteluun. (Koivula 2013: 23 – 24).

Valitsimme toimintatuokioille leikkejä, joissa mahdollistuu yhdessä tekeminen ja hauskanpito, sillä hyvää ja suotuisaa ilmapiiriä voidaan edistää juuri esimerkiksi erilaisilla ryhmäytymisleikeillä, peleillä ja keskusteluhetkillä. Nämä ovat merkittäviä yhteishengen luoja. Halusimme, että lapset oppisivat tekemään yhteistyötä pienryhmän kaikkien jäsenten kanssa. Erilaisten yhteistoiminnallisten leikkien kautta lapset oppivat toimimaan aktiivisesti ryhmän kaikkien jäsenten kanssa. (Hurme – Kyllönen 2014: 137.) Yhteisillä leikeillä ja peleillä kasvattaja voi tukea ja kehittää yhteisöllisyyden syntymistä (Sääkslahti 2015:

109). Opinnäytetyömme yksi tavoite on vahvistaa ryhmän yhteisöllisyyttä yhteisen toiminnan avulla.

3.3 Leikki

Yhteenkuuluvuuden tunne rakentuu pitkälti lasten yhteisissä leikeissä ja peleissä (Hännikäinen 2004:150). Leikki lisää yhteisöllisyyden tunteen kokemisen lisäksi myös lasten myönteisyyttä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 39). Lasten yhteisöllisyyden tukeminen luo lapselle turvallisuuden tunteen omassa ryhmässään, joka vahvistaa myös lapsen minäpystyvyyden tunnetta. Tätä kautta lapsi myös leikkii usein rohkeammin. (Kronqvist 2016:14.)

Leikki on lapselle vapaaehtoista toimintaa, johon hän on sisäisesti motivoitunut ja luontaisesti suuntautunut. Leikkiessään lapsi tutustuu ympäristöönsä, oppii uusia asioita ja jakaa tuntemuksiaan toisten kanssa. Leikissä lapselle on tärkeää sen tuottama tekemisen ja keksimisen ilo sekä mahdollisuus mielikuvitukseen, leikin lopputuloksella ei ole niinkään merkitystä. Leikkien sisällöt ja toteutustavat monipuolistuvat iän myötä. (Nurmi 2010: 57; Helenius – Lummelahti 2013: 9.) Leikkiessä opitaan myös tunteiden ilmaisua, keskittymistä, mielikuvitusta, motorisia taitoja, kieltä, ajattelua ja yhteistyötaitoja. Lisäksi opetellaan ja opitaan oman toiminnan säätelyä. Leikkiessään lapsi kykenee myös toimimaan ikäistään vanhemman tavoin. (Hintikka 2009: 150; Helenius - Lummelahti 2013: 9). “Uteliaisuus ja tarve kuulua joukkoon motivoivat lasta osallistumaan yhteiseen toimintaan muiden lasten kanssa. Leikeissä lapset solmivat keskinäisiä suhteita ja lujittavat niitä”. (Lehtinen – Turja – Laakso 2011.)

Päiväkodin henkilökunnan on turvattava leikin edellytykset ja ohjattava leikkiä tarvittaessa (Varhaiskasvatussuunnitelmat perusteet 2016: 39). Lähikehityksen vyöhykkeellä toimimiseen pääseminen edellyttää sitä, että yhteiseen leikkiin osallistutaan ja leikkittäjiä päästään harjoittelemaan omien taitojensa mukaisesti. Päiväkodin työntekijän tehtävä on tarjota jokaiselle lapselle mahdollisuus päästä mukaan leikkiin. Jokainen lapsi ansaitsee saada ilon ja onnistumisen kokemuksen leikistä. (Lehtinen – Turja – Laakso 2011.) Haluamme toimintatuokioilla luoda kannustavan ilmapiirin ja tarjota jokaiselle lapselle mahdollisuuden saada onnistumisen kokemuksia.

3.4 Sosiaalinen kompetenssi ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen

Varhaiskasvatuksessa keskeistä on sosiaalisten taitojen opettaminen ja vahvistaminen. Ne ovat merkittäviä tekijöitä myös puhuttaessa esimerkiksi kiusaamisen ehkäisystä. Lapsi tarvitsee tiettyjä taitoja, sosiaalista kompetenssia, saadakseen myönteisiä kokemuksia ja pystyäkseen toimimaan vertais- ja ystävyys-suhteissa. Näitä taitoja harjoitellaan arjen vuorovaikutustilanteissa varsinkin pienten lasten kanssa koko ajan. (Repo 2015: 126.) Aikuisen tulee antaa paljon positiivista palautetta ja rohkaista lasta ja sitä kautta vahvistaa lapsen positiivista minäkuvaa, sillä negatiivinen palaute heikentää lapsen minäkuvaa, eivätkä silloin hänen sosiaaliset taitonsa kehity. Sosiaaliset taidot kehittyvät osaltaan mallioppimisen kautta. (Kirves – Stoor-Grenner 2010:51; Poikkeus 2008: 138.)

Sosiaaliseen kompetenssiin liittyvät osa-alueet ovat sosiaaliset taidot (ryhmään liittyminen, ongelmanratkaisutaidot, tunnetaidot ja yhteistyö), sosiokognitiiviset taidot (sosiaalinen motivaatio, odotukset muita kohtaan, itseä koskevat käsitykset), ystävyys- ja kaverisuhteet, negatiivisen sosiaalisen käyttäytymisen puuttuminen (aggressiivisuus, vetäytyminen) sekä sosiaalinen asema ryhmässä (ryhmän vuorovaikutus, ympäristötekijät, lapsen persoona ja temperamentti). Vakavat ongelmat tai puutteet jollakin näistä osa-alueista voi johtaa kiusaamiseen. Esimerkiksi Laaksosen (2014) tutkimuksen mukaan kiusaajilla, uhreilla ja kiusaaja-uhreilla havaittiin selviä puutteita juuri vertaissuhdetiedoissa. (Repo 2015: 125 – 126. Ks. Laaksonen 2014.)

Opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden yksi tavoite on lasten sosiaalisen kompetenssin vahvistaminen. Tavoitteenamme on leikkien kautta vahvistaa lasten ryhmään liittymisen taitoja, tunnetaitoja, ystävyys- ja kaverisuhteita, sekä lapsen asemaa ryhmässä. Pyrimme rohkaisemaan ja antamaan jokaiselle lapselle positiivista ja kannustavaa palautetta toiminnan aikana. Tavoitteenamme on myös saada lapset kannustamaan myönteisesti toisiaan.

4 Kiusaamisen ennaltaehkäisy

Kiusaamista päiväkodissa on tutkittu Suomessa vain vähän. Kansainvälisiä tutkimuksia on joitakin ja ne osoittavat, että kiusaamista esiintyy jo päiväkotikäisten lasten parissa.

Kiusaamisilmiöön liitetään muutamia yleispiirteitä, jotka ovat toistuvuus, tietoisuus, val-lankäyttö sekä se, että se on aina ryhmäilmiö. (Repo 2015: 42).

Kirjallisuudessa myös muut ovat liittäneet kiusaamiseen näitä samoja piirteitä. Se on määritelty toistuvasti ja järjestelmällisesti tapahtuvaksi tahalliseksi joko fyysistä tai psyyk-kistä käyttäytymistä puolustuskyvyttöä kohtaan. Kiusaamista määriteltäessä siihen lii-tetään usein ajatus siitä, että kiusaamisessa on kyse epätasapainosta kiusaajan ja kiu-satun välisessä voimasuhteessa. (Salmivalli 2005, Laine 2002: 23, Kirves – Stoor-Gren-ner 2011: 9, Hurme – Kyllönen 2014: 127.) Myös Laaksonen (2014) tuo ajatuksen puo-lustautumiseen kykenemättömyydestä. Hän esittää väitöskirjassaan kiusaamisen olevan haitallinen vuorovaikutusprosessi, jossa lapsi on jatkuvasti yhden tai useamman ikäi-sensä lapsen loukkaamisen, satuttamisen tai torjumisen kohteena kykenemättä itse puo-lustautumaan tai vaikuttamaan negatiiviseen käytökseen, jonka hän kokee. (Laaksonen 2014: 23)

Kiusaamista määriteltäessä on hyvä muistaa, että lasten kokemukset kiusaamisesta ovat yksilöllisiä sekä eri ikäryhmissä että yksilötasolla. Tärkeää ja oleellista on siis ottaa huomioon kiusatun oma kokemus tapahtuneesta. Joskus päiväkodin henkilökunnan voi olla vaikea erottaa lasten vertaisryhmissä tapahtuvaa kiusaamista, nahistelua ja ristiriitaa toisistaan. (Kirves – Stoor-Grenner 2010: 14.) Repo (2015) muistuttaa, että ei ole niin-kään tärkeää miettiä, täyttääkö jonkin teko kiusaamisen määritelmän kriteerit vaan tär-keämpää on ymmärtää ilmiön luonne ja ehkäistä sen syntymistä.

Kiusaamisen ehkäisyllä pyritään lisäämään sekä yksittäisen lapsen että koko lapsiryh-män hyvinvointia. Tavoitteena on myönteinen ja kunnioittava ilmapiiri, jossa jokaisella on hyvä olla. Sensitiivisyydellä on suuri merkitys tämän tavoitteen saavuttamisessa. (Repo 2015: 105, 107.) Lapsen kiusatessa toista lasta hänelle on kehittynyt vääränlainen toi-mintatapa, jota aikuisen avustuksella tulisi pyrkiä muuttamaan. Kiusaamisen ehkäisy al-kaa näiden tilanteiden tunnistamisesta ja näitä tilanteita tunnistettaessa aikuisen tulisi puuttua lapsen väriin toimintatapoihin heti. (Haapasalo ym. 2016: 56.) Laadukas var-haiskasvatus ei toteudu, jos kiusaamista ei pyritä ehkäisemään eikä siihen puututa. Se on myös välttämätöntä lapsen kehityksen kannalta lapsen roolista kiusaamisessa riippu-matta. Kiusaamisen ehkäisyssä korostuu aina tavoitteellinen ja tietoinen toiminta ja pien-ten lasten kohdalla pääpaino onkin juuri ehkäisevässä toiminnassa. (Kirves – Stoor-Grenner 2010: 45.)

4.1 Päiväkodin henkilökunnan rooli kiusaamisen ehkäisyssä

Päiväkodin henkilökunta pitää kiusaamista helposti todennettavissa olevana negatiivisena ilmiönä, mutta joka on vaikeasti prosessoitava ja pysäytettävä ilmiö (Hurme – Kyllönen 2014: 127). Jos käsitys kiusaamisesta jää liian suppeaksi, on olemassa riski, että sellainen käytös, jonka kiusattu kokee loukkaavaksi, jää huomaamatta. Tällä voi olla pitkäaikaisia seurauksia kiusattuun. Kun on kyse pienistä lapsista, on tarpeellista pohtia, milloin epäsuotuisa käytös on tietoista ja tarkoituksellista. On haasteellista arvioida, milloin lapset käsittävät, että heidän käytöksensä voi satuttaa ja loukata toisia. (Kirves – Stoor-Grenner 2011: 9.)

Repo (2015) painottaa, että uusien toimintatapojen oppiminen sekä vääristä toimintatavoista poisoppiminen ovat kiusaamisen ehkäisemisen perusta. Lisäksi lapselle opetetaan muun muassa onnistunutta liittymistä leikkiin, toisten huomioimista ja kunnioittamista sekä suvaitsevuutta. Nämä asiat näkyvät vahvasti toimintatuokioilla. Itsehillinnän ja itsekontrollin taitojen opettelu on myös erittäin tärkeää. Kiusaamisen ehkäisyn tavoitteena on hänen mukaansa lisätä lasten hyvinvointia, opettaa lapsille vertaissuhdetaitoja sekä sitä, kuinka solmia ystävyysuhde ja ylläpitää sitä. (Repo 2015: 155.)

Olennaista kiusaamisen ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa on, että kaikilla, jotka työskentelevät lasten kanssa on tietoa siitä, mitä kiusaaminen on (Kirves – Stoor-Grenner 2010: 12). On osoittautunut Kiusaavatko pienetkin lapset? -selvityksen kautta, että päiväkotien henkilökunnalle oli epäselvää mitä kiusaaminen, konflikti ja riita ovat (Kirves – Stoor-Grenner 2011: 10). Kiusaamista havainnoimalla ja todentamalla voidaan siihen puuttua ja vähentää sitä. Tämä edellyttää kasvattajien jatkuvaa tietoisuutta siitä, mitä lasten välillä vuorovaikutustilanteissa todellisuudessa tapahtuu. (Hurme – Kyllönen 2014: 127.)

Päiväkodin henkilökunnalla onkin merkittävä rooli kiusaamisen ehkäisyssä. Heidän tulisi kiinnittää huomiota etenkin lasten leikkien ohjaamiseen ja havainnointiin sekä niihin osallistumiseen, vertaissuhteiden tukemiseen sekä negatiivisen vuorovaikutuksen kehäprosessin tunnistamiseen ja katkaisemiseen. Henkilökunnan mukana oleminen lasten leikissä auttaa etenkin niitä lapsia, jotka saavat ryhmässä vain vähän myönteistä vuorovaikutusta. Kasvattajan läsnäololla pystytään estämään esimerkiksi poissulkemista, alistamista tai dominoivaa käytöstä. (Kirves – Stoor-Grenner 2010: 48 – 49.)

Kun kiusaamista halutaan ennaltaehkäistä ja puuttua siihen, ratkaisevassa asemassa ovat tällöin säännöt. Niin päiväkodin kuin ryhmän sisällä. Sääntöjen, rajojen ja niiden silmällä pitäminen tulisi olla tarpeeksi selkeää, jotta lasten yhdenvertainen kohtelu olisi pohjana oikeudenmukaiselle ja välittävälle kokemukselle. Sääntöinä voisi olla poiketen kiusaamisen vastaisista säännöistä esimerkiksi toisen myönteiseen huomiointiin rohkaisevat ja epäasiallisen käyttäytymisen tuomitsevat säännöt. Sääntöjen luomisen pohjana voisi olla yhteinen yleinen keskustelu lasten kanssa siitä, millaista on toisen lapsen oikeudenmukainen kohtelu. (Hurme – Kyllönen 2014: 130.)

Kasvattajan puuttuessa kiusaamiseen viestittää se lapsille toisista välittämistä ja kunnioittamista. Näin myös välittämisen malli siirtyy eteenpäin seuraaville sukupolville (Hurme – Kyllönen 2014: 128). Kasvattajien tulee kuitenkin myös tiedostaa se, että jotkut kiusaajat osaavat peittää toimintansa aikuisilta. Siksi on tärkeää ottaa pienemmätkin kiusaamiseen viittaavat signaalit tarkkailun kohteeksi. Kasvattajan tulisikin säännöllisin väliajoin selvittää ryhmänsä tilaa kiusaamisen osalta, vaikka vaikuttaisikin siltä, ettei ryhmässä esiinny kiusaamista (Hurme – Kyllönen 2014: 133).

Kiusaamisen ehkäisyn keinoja ovat myös muun muassa tapa- ja moraalikasvatus, kasvatusyhteistyö, osallisuuden vahvistaminen, aikuisen sitoutuminen lapsiryhmään, vertaissuhteiden ja sosiaalisten taitojen sekä aggression hallinnan tukeminen. Uudessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan lasten osallisuuden vahvistamista. Pienten lasten kohdalla osallisuus tarkoittaa ryhmään kuulumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ryhmässä vallitseva positiivinen ilmapiiri ja tunne omaan ryhmään kuulumisesta ehkäisee kiusaamista ja voi jopa vaikeuttaa sen alkamista. (Kirves – Stoor-Grenner 2010: 47)

Jokaisessa työyhteisössä etsitään juuri heidän päiväkodissaan esiintyviin tilanteisiin sopivat pedagogiset ratkaisut, jotka toimivat kiusaamisen ehkäisyn keinoina. Revon tutkimuksen mukaan pedagogisesti hyvin valveutuneessa päiväkodissa kiusaamista tapahtuu merkittävästi vähemmän kuin muissa päiväkodeissa. (Repo 2015: 18.) Tämä edellyttää tietysti sitoutumista ja osallistumista kiusaamisen puuttumiseen ja ehkäisyyn koko lapsen ympärillä toimivalta verkostolta. Revon mukaan henkilökunnalla on vastuu koko kiusaamisilmiöstä, sen syntyemisestä sekä sen katkaisemisesta. Mitä aikaisemmin siihen puututaan, sitä tehokkaampaa se on. (Repo 2015.)

4.2 Kiusaamisen muodot

Kiusaaminen on monimuotoista. Viime vuosina tutkijat ovat alkaneet luokitella kiusaamisen muotoja ruumiilliseen ja ihmissuhteisiin liittyvään kiusaamiseen, jonka tavoitteena on aiheuttaa kiusatulle vahinkoa. (Laine 2002: 24.) Yksi jaottelu taas on jakaa kiusaaminen suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen (Kirves – Stoor-Grenner 2010: 11). Suora kiusaaminen on esimerkiksi lyömistä, nimittelyä ja leikkien sotkemista. Epäsuora kiusaaminen on taas puolestaan esimerkiksi eristämistä (Laaksonen 2014: 23). Henkinen kiusaaminen on useimmiten sanallista ja epäsuoraa (Laine 2002: 23 – 24). Kirves ja Stoor-Grenner (2010) jakavat päiväkodissa esiintyvän kiusaamisen kolmeen osa-alueeseen: fyysiseen, sanalliseen ja psyykkiseen.

Fyysinen kiusaaminen on esimerkiksi lyömistä, potkimista, kamppaamista, toisen esteenä olemista, vaatteiden repimistä, nipistelyä, leikkien sotkemista ja kivien ja hiekan heittämistä. Sanallinen on puolestaan taas nimittelyä, hännäämistä, toisen ulkonäön (vaatteet, hiukset jne.) kommentoimista, lällättely, puhumatta jättämistä ja selän takana puhumista. Psyykinen kiusaaminen pitää sisällään uhkailua, manipulointia, kiristämistä, ilveilyä, ilmeilyä, poissulkemista ja leikin sääntöjen muuttamista. Psyykkiseen kiusaamiseen liittyy myös yleensä vertaissuhteissa esiintyvää vihamielistä käyttäytymistä ja relationaalista (epäsuoraa) kiusaamista, jonka tarkoituksena on turmella ja sotkea kiusatun kaverisuhteet. (Kirves – Stoor-Grenner 2010: 25 – 26.)

Pienet lapset käyttävät enemmän suoraa kiusaamista kuin epäsuoraa, mutta jo kolmen vuoden ikäisten lasten kaverisuhteissa on todettu ilmenevän psyykkistä kiusaamista. Kolme–viisivuotiaiden lasten epäsuora kiusaaminen on vähemmän etukäteen suunniteltua kuin vanhempien lasten vihamielinen käytös. Tilanne, jossa lapsi käyttää epäsuoraa kiusaamista riippumatta hänen iästään voi liittyä ystävyysuhteen lopettamisella uhkailuun, esimerkiksi silloin, jos lapsilla tulee keskenään erimielisyyttä lelusta, jolla toinen haluaa juuri sillä hetkellä leikkiä. (Kirves – Stoor-Grenner 2010: 27.)

Haapasalo ym. (2016) mukaan ero riidan ja kiusaamisen välillä perustuu toiminnan taustalla olevaan tarkoitukseen. Riidat syntyvät usein erimielisyyksistä, kun taas kiusaamisen tarkoituksena on yleensä tahallinen satuttaminen ja loukkaaminen. (Haapasalo – Repo – Kirkkopelto 2016: 52.) Kiusaaminen voidaan joskus sekoittaa toiseen käsitteeseen tai käsitykseen. On oleellista erottaa toisistaan konfliktit, riidat, leikitappelut, nahistelut ja kiusaaminen (Kirves – Stoor-Grenner 2010: 24 – 25.) Pienten lasten keskuudessa on

yleistä, että he leikkivät keskenään painileikkejä tai hurjia leikkejä. Nämä leikit ja painimiset voivat olla rajuja ilman, että siihen liittyy kuitenkaan toisen satuttamista tai fyysistä tai psyykkistä vahingoittamista. Leikitappelun ero oikeaan vahingoittamiseen on, että leikkijät vaihtavat usein roolia ja jatkavat ystävinä leikin jälkeen. (Kirves – Stoor-Grenner 2010: 24 – 25.)

5 Vertaisryhmä ja vertaissuhdetaitojen vahvistaminen

Vuorovaikutus muiden kanssa on lapsen kasvun ja kehityksen kannalta tärkeää. Turvalisessa vertaisryhmässä on mahdollista ryhmään kuulumisen lisäksi solmia ystävyssuhteita sekä kehittää erilaisia sosiaalisia ja akateemisia taitoja. Kiusaaminen on kuitenkin torjunnan ja yksinäisyyden lisäksi yksi vertaissuhteissa esiintyvä pulma. Päiväkodin työntekijöiden tehtävänä on puuttua ryhmässä tapahtuviin kielteisiin ilmiöihin välittömästi niiden ilmetessä. Yksi keino vaikuttaa vertaisryhmän dynamiikkaan on erilaiset pedagogiset keinot ja valinnat. (Haapasalo ym. 2016: 28.) Täytyy kuitenkin muistaa, että koska kiusaaminen tapahtuu vertaissuhteissa, niissä syntyvät tilanteet ovat ainutkertaisia ja riippuvat monen eri tekijän summasta. Tämän vuoksi on täysin mahdotonta antaa yhtä oikeaa ja valmista toimintamallia, joka sopisi joka tilanteeseen. (Repo 2015: 17.)

Lapset oppivat koko ajan sosiaalisia taitoja vanhemmiltaan, sisaruksiltaan ja muilta heidän ympärillään olevilta ihmisiltä. Lapsen luonne ja temperamentti vaikuttavat siihen, millä tavalla lapsi kokee ja tulkitsee tilanteet. Kaikki lapset voivat kuitenkin oppia ja harjoitella toimimaan sosiaalisissa tilanteissa. Vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan tehtävänä on kannustaa ja tukea lasten vuorovaikutustaitojen kehittymistä. (Laaksonen – Repo 2017.)

Kaveritaidot eli vertaissuhdetaidot ovat sosiaalisten taitojen harjoittelemista ja kehittämistä. Kun lapsi toimii ryhmässä, oppii hän itsetuntemusta, harjoittelee toisten tunteiden ja näkökulmien huomioimista ja ristiriitatilanteissa toimimista. (Kaveritaidot toiminta n.d.) Lasten kaveritaidot voidaan jaotella neljään osa-alueeseen. Näitä ovat ryhmässä toimimisen taidot, vuorovaikutuksen ylläpitämisen ja vertaisten tukemisen taidot, vuorovaikutukseen liittymisen taidot ja toisten huomioon ottamisen taidot. (Laaksonen – Repo 2017: 6). Opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden tavoitteena on juuri kehittää pienryhmän lasten kaveritaitoja, jotta he oppivat toimimaan yhdessä ja käyttäytymään ikätovereitaan kohtaan hyväksyttävällä tavalla.

Laaksonen (2014) tuo väitöskirjassaan myös esille kiusaamisen ehkäisemisestä lasten vertaissuhteissa sen, että lasten vertaissuhdetaitoja tulisi kohentaa yksilöllisesti ja järjestelmällisesti. Tämä mahdollisesti estäisi kiusaamisen ja syrjäytymiskierteen syntymisen jo aikaisessa vaiheessa. Tämä oletus perustuu aiempaan tutkimukseen hyväksynnän ja torjunnan yhtymäkohdista vertaissuhdetaitoihin, joka antaa viitteitä siihen, että lapsen rooli ja käyttäytyminen kiusaamisprosessissa on yhteydessä lasten vertaissuhdetaitoihin. (Laaksonen 2014: 24.)

Kiusaaminen on ryhmäilmiö, jonka vuoksi ryhmään ja yhteisöllisyyteen liittyviin tekijöihin tulee kiinnittää huomiota kiusaamisen ehkäisyssä. Vertaissuhteissa ilmenevät ongelmat voivat lisätä kiusaamisen riskiä sekä syrjäytymiskehityksen riskiä. Myönteisten vertaissuhteiden rakentaminen ja niiden tukeminen ja opettaminen toimimaan niissä on sekä osa kasvatustyötä että samalla kiusaamisen ehkäisemistä. (Kirves – Stoor-Grenner 2010: 45; Repo 2015: 125.)

6 Kehittämistehtävä

Pyrimme tässä opinnäytetyössä selvittämään, miten vahvistaa yhteisöllisyyttä ohjattujen leikkien avulla pienryhmässä toimintatuokioiden aikana. Toimintaympäristönä on varhaiskasvatus ja toiminnallinen osuus toteutettiin 4-vuotiaiden lasten pienryhmässä. Paikana on pääkaupunkiseudulla sijaitseva kunnallinen päiväkot.

Teimme päiväkodin kanssa yhteistyötä jo syksyllä 2017 toteuttaessamme opintoihimme liittyvän projektin. Yhteistyö sujui hyvin, joten tuntui luontevalta kysyä yhteistyön jatkamista. Ryhmässä aikaisemmin tekemämme projekti liittyi myös pienryhmän yhteisöllisyyden vahvistamiseen, joten päätimme kysyä, haluaisivatko he jatkaa yhteistyötä kanssamme saman teeman parissa. Esitellessämme opinnäytetyömme aihetta ryhmän lastentarhanopettajalle, kysyimme hänen mielipidettään siitä ja sitä, kokeekohan hän, että ryhmässä on tarvetta yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Lastentarhanopettaja piti ideastamme ja antoi meidän vapaasti suunnitella ja toteuttaa toimintaamme. Ryhmän lastentarhanopettaja valitsi pienryhmään esimerkiksi niitä lapsia, jotka voisivat hyötyä järjestämämme toiminnasta. Tuntui helpommalta aloittaa opinnäytetyöhömmme liittyvät toimintakerrat, kun lapset olivat jo tuttuja kahta lasta lukuun ottamatta. Toiminnan suunnittelua helpotti myös, että tiesimme esimerkiksi mitä materiaaleja on, voimme käyttää ja millaisissa tiloissa toimintakerrat pidetään.

Valitsimme toiminnallisen opinnäytetyön tutkimuksellisen opinnäytetyön sijaan, sillä koimme sen paremmaksi tavaksi lähestyä aihetta. Myös opinnäytetyöhön valikoituneen yhteistyökumppanin ja kohderyhmän kannalta sekä heidän toiveensa huomioon ottaen uskomme, että toiminnallinen opinnäytetyö palvelee heitä parhaiten. Menetelmänä käytimme yhteistoiminnallisia leikkejä, joiden avulla voitiin harjoitella esimerkiksi sosiaalisia taitoja, vahvistaa lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmässä ja ehkäistä mahdollisten tulevien kiusaamistilanteiden syntymistä.

Vilkan ja Airaksisen (2003) mukaan opinnäytetyön tulisi olla käytännönläheinen ja työelämälähtöinen. Tämä näkyy meidän opinnäytetyössä siten, että toteutamme opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden yhteistyössä työelämäkumppanimme kanssa. Opinnäytetyömme käytännönläheisyys näkyy toiminnallisessa osuudessa siten, että toiminta ja leikit, jotka valitsimme toimintatuokiolle, ovat valittu ryhmän lastentarhanopettajan toiveet huomioiden. Ryhmässä on esimerkiksi ilmennyt tilanteita, joissa lapsen on vaikea päästä mukaan leikkiin tai hänet jätetään leikin ulkopuolelle. Toiveena oli esimerkiksi se, että lapset oppisivat leikkimään keskenään kaverista riippumatta.

7 Toimintakerrat

Ohjasimme yhteensä viisi tuokiota. Ne toteutettiin kolmen viikon aikana siten, että kahdella viikolla tuokioita pidettiin kahdesti viikossa ja yhdellä viikolla kerran. Tuokiot kestivät noin puoli tuntia kerrallaan ja niihin osallistui kahdeksan lasta. Seuraavaksi on tarkempi kuvaus tuokioiden kulusta.

Opinnäytetyön toiminnalliset leikit sisältävät harjoituksia, joissa harjoitellaan ryhmän jäsenenä toimimista sekä toisten lasten huomioimista. Ne voivat antaa lapsille myös keinoja liittyä helpommin mukaan leikkeihin sekä osoittaa lapsille, että kaikkien kanssa voi leikkiä. Jokaisella toimintakerralla ryhmän lastentarhanopettaja tulee havainnoimaan ryhmää. Ennen tapaamiskertoja sovimme yhdessä, mihin asioihin toivomme hänen kiinnittävän huomiota hänen havainnoidessa lapsiryhmää. Jokaisen toimintakerran jälkeen keskustelemme yhdessä lastentarhanopettajan kanssa ja reflektioimme toimintakerran kulkua yhdessä. Kirjoitamme palautteen ylös, jotta voimme hyödyntää sitä arvioidessamme toimintaa.

7.1 Tutustuminen

Ensimmäisen tuokion alussa ohjasimme lapset piiriin, jonka olimme muodostaneet erivärisistä paikkamerkeistä. Esittelimme itsemme ja kerroimme miksi olemme tulleet päiväkotiin. Tämän jälkeen jokainen lapsi kertoi vuorollaan oman nimensä. Sen jälkeen opettelimme yhdessä Aamulaulun, jonka lauloimme jokaisen tuokion alussa. Se oli lapsille ennestään tuntematon ja he sanoivatkin, etteivät he tiedä mikä se on. Opetimme laulun lapsille ja lauloimme sen kaksi kertaa. Tämän jälkeen loimme yhdessä säännöt tuokioille. Kysyimme esimerkiksi mikä on hyvä tapa ilmaista, että on jotain asiaa. Lisäksi kysyttiin, mitä toiset lapset tekevät silloin kun yhdellä on asiaa. Keskustelimme myös siitä, kuinka pienessä tilassa tulee liikkua. Siihen muutamat lapset vastasivat, että ”pitää kävellä, hiipiä tai kulkea salassa”. Sääntöjen lomassa keskustelu kääntyi välillä myös tuokion ulkopuolisiin asioihin. Olimme varanneet tuokiota suunniteltaessa aikaa myös sille.

Postikortti -leikin tarkoituksena oli saada lapset toimimaan yhdessä. Jokainen sai tulla vuorollaan hakemaan postikortin palasen, jonka jälkeen tarkoituksena oli löytää sille pari. Kävimme vielä yhdessä läpi, mikä kuva jokaisesta kortista lopulta muodostui. Ystävärentoutuksen ajaksi sammutimme huoneesta valot ja laitoimme taustalle rauhallista musiikkia. Lapset saivat ottaa itselleen mieluisan asennon ja halutessaan sulkea silmänsä. Kaksi lapsista ei malttanut kuunnella rentoutukseen liittyvää tarinaa.

Päätimme tuokion jälkeen vielä kokoontua piiriin, jossa kysyimme lapsilta heidän lempileikkejään. Lopuksi vielä lapset saivat antaa palautetta tuokiosta. Peukalon asennolla he saivat ilmaista sen, kuinka paljon olivat pitäneet tuokiosta.

7.2 Luovuutta kehiin

Ohjasimme lapset paikkamerkeille, jonka jälkeen aloitimme tuokion Aamulaululla. Tämän jälkeen aloitimme sanomalehtileikin kehottamalla lapsia levittämään sanomalehdet niin, että kaikki mahtuvat seisomaan niiden päällä. Aloimme repiä sanomalehtiä niin, että alue muuttui vähitellen pienemmäksi. Lapset ymmärsivät hyvin leikin idean ja menivät lähelle toisiaan, jotta kaikki mahtuivat seisomaan pienentyneen alueen päälle. Lapset myös auttoivat toisiaan kertomalla mihin kohtaan kannattaa siirtyä. Leikin loputtua muutamat lapset alkoivat repiä sanomalehtiä pienemmiksi paloiksi, vaikka pyysimme heitä keräämään käytetyt sanomalehdet yhteen kasaan.

Tämän jälkeen kokoonnuimme piiriin kuuntelemaan kättelyleikin ohjeet. Kuiskasimme jokaiselle lapselle numeron yhden ja neljän välillä. Tämän jälkeen heidän oli tarkoitus löytää pari, jolla on sama numero. Kuten olimme arvioineetkin, kättely tuntui vaikealta ilman aikuisen tukea. Lapset kuitenkin alkoivat löytää pareja, kun ohjasimme heitä vuorotellen kättelemään toisiaan ja tämän jälkeen pohtimaan yhdessä, oliko heillä sama numero. Keskustelimme kättelemisestä leikin jälkeen. Lapset kertoivat, etteivät olleet kätelleet aikaisemmin. Rentoutushetkellä luimme Ystävärentoutuksen toisen osan ja lopuksi kysyimme lapsilta vielä palautetta toimintatuokiosta.

7.3 Liikkuen ja hassutellen

Aloitimme tuokion jälleen Aamulaululla yhdessä piirissä lasten istuessa paikkamerkeillä. Tämän jälkeen leikimme Perinteiset patsaat leikkiä. Ohjeistimme aluksi lapset muotoilemaan itsestään patsaan. Jokainen sai päättää itse, minkä patsaan halusi tehdä. Lapset olivat muun muassa prinsessoja, dinosauruksia ja legohahmoja. Tämän jälkeen jaoin lapset pareiksi, jonka jälkeen he saivat muodostaa toisistaan patsaat vuorotellen. Lapset ottivat toisiaan käsistä kiinni omatoimisesti, vaikka emme olleet ohjeistaneet heitä tekemään niin. Kuuntelimme yhdessä, kun jokainen kertoi vuorollaan, mitä patsas esitti. Kaksi lasta ei halunnut osallistua pareittain tehtävään muotoiluun, jolloin toinen meistä ohjaajista kysyi, josko lapset haluaisivat muotoilla aikuisen. Tämä sopi heille ja näin se pääsivät osallistumaan leikkiin yhtä lailla.

Tämän jälkeen oli Italialainen spagetti -leikin vuoro. Lapset seisoivat aluksi lähekkäin matolla, jonka sovimme olevan kattila. Siellä he liikkuvat ohjeiden mukaisesti ja lopuksi kävivät lattialle makaamaan, jonka jälkeen sammutimme valot ja aloitimme Ystävärentoutuksen. Kaikille lapsille sopi se, että he olivat lähekkäin lattialla. Mitään "kahnauksia" ei syntynyt. Muutenkin sopu säilyi lasten välillä koko tuokion ajan. Lopuksi kysyimme vielä palautetta kuten muillakin kerroilla.

7.4 Yhdessä onnistuen

Aloitimme tuokion jälleen samalla tavalla kuulumisia kysellen, jonka jälkeen lauloimme Aamulaulun. Tämän jälkeen otimme leikkivarjon esiin ja ohjeistimme lapset varjon ympärille. Ohjeistimme niin, että varjoa nostetaan ilmaan samaan aikaan. Tämän jälkeen

laitoimme pallon varjon keskelle. Tarkoituksena oli huomioida, missä pallo kulkee ja nostaa aina varjoa omalta kohdalta, jos pallo meinasi pudota. Meidän mielestämme lapset vaikuttivat innostuneilta ja kaikki näyttivät pitävän toiminnasta. Kehuimme lapsia siitä, miten hienosti he saivat pallon pysymään varjon sisällä.

Tilan pienuuden vuoksi päätimme jättää pois toimintasuunnitelmassamme olleen leikin, jossa lasten olisi ollut tarkoitus vaihtaa paikka aina ohjaajan huutaessa jokin tietty väri. Lapset meinasivat välillä lähteä turhankin voimakkaasti heiluttamaan varjoa, joten ajattelimme, että se voisi lisätä levottomuutta, jos lapset alkaisivat vielä juosta pienessä tilassa leikkivarjon alla vaihtaessaan paikkoja. Päätimme sen sijaan pyytää kaikki lapset leikkivarjon alle, jonka jälkeen me aikuiset nostimme varjoa vuorotellen ylös ja alas, jolloin leikkivarjo muodosti lasten yläpuolelle ”katon”. Lapset nauroivat yhdessä ja yrittivät osua ”kattoon”.

Leikimme vielä lopuksi yhdessä Lankakerä -leikin, jossa oli tarkoitus muodostaa langasta verkko. Jokainen sai vuorollaan heittää lankakerän jollekin kaverille. Lapsia ohjattiin pitämään kiinni langasta samalla kun he heittivät lankakerän seuraavalle. Se meinasi unohtua lähes poikkeuksetta. Muistutimme lapsia myös siitä, että tässäkin leikissä on tärkeää, että jokainen on mukana, jotta verkko pysyy ehjänä.

Lopuksi luimme Ystävärentoutuksen osat 1 ja 2, jonka jälkeen kysyimme taas palautetta lapsilta tuokiosta. Tällä kertaa melko monet näyttivät peukkuja alaspäin, vaikka he olivat näyttäneet meidän mukaamme pitäneen toiminnasta. Lastentarhanopettaja kertoi, että heillä on ollut käytössä melko paljon erilaisia palautteenkysymismuotoja ja hän oli tehnyt huomion, että lapsista voi olla ”hauskempaa” näyttää peukaloa alaspäin, vaikka todellisuudessa olisikin pitänyt toiminnasta. Esimerkiksi tämän vuoksi lapsilta on vaikea saada luotettavaa palautetta.

7.5 Hyvää mieltä ja rentoutumista

Aloitimme toiminnan kertomalla lapsille, että tämä on viimeinen kerta, kun ohjaamme heille leikkejä tähän projektiin liittyen. Paikkamerkit olivat tällä kertaa laitettu kahteen riviin vastakkain, jotta parien muodostaminen olisi helpompaa tulevia leikkejä varten. Sen jälkeen vaihdoimme kuulumiset ja lauloimme tutuksi tulleen Aamulaulun. Toiminta jatkui tämän jälkeen Luottamusharjoitus leikillä, jossa lapset vuorotellen ohjasi omaa paria liik-

kumaan tiettyyn suuntaan. Ensin ohjattavalla oli silmät auki ja toisella kerralla silmät suljettuna. Lapset vaikuttivat pitävän toiminnasta ja aluksi he onnistuivat hyvin ohjaamaan kaveriaan niin, ettei törmäyksiä syntynyt muiden parien kanssa, mutta leikin loppuvaiheessa törmäyksiä alkoi syntyä. Kaveri saatettiin ohjata kävelemään seinään päin. Uskomme myös, että pieni tila omalta osaltaan vaikutti siihen, että lapset alkoivat törmäillä.

Toisena leikkinä oli Sivellinhieronta, jossa parit pysyivät samoina ja tarkoituksena oli maalata kaveri maalitelalla. Toinen parista oli selällään tai mahallaan lattialla ja toinen puolestaan parin vieressä ja kuljetti maalitelaa kaverin selkää, käsiä ja jalkoja pitkin. He saivat sanoa, jos johonkin kehonosaan ei saanut koskea maalitelalla. Lapset pitivät toiminnasta ja he kertoivat, että se tuntui mukavalta. Jokainen lapsi osasi hellästi käsitellä maalitelaa ja sivellessä sillä omaa paria. Lopuksi me maalasimme kaikki lapset. Vaikutti siltä, että lapset pitivät siitä erityisesti.

Leikkien jälkeen luimme lopuksi Ystävarentoutuksen osat 1, 2 ja 3, jonka jälkeen kysimme lapsilta palautetta tämän kertaisesta tuokiosta. Kaikki pitivät toiminnasta sanallisesti palautetta kysyessämme. Kaikki lapset näyttivät myös peukkaa ylöspäin tällä kertaa. Tämän jälkeen jaoimme lapsille todistuksen projektissa mukana olosta ja kiitimme heitä yhteistyöstä. Annoimme myös lopuksi ryhmän lastentarhanopettajalle muutaman kehittämisidean ryhmän tulevaa toimintaa ajatellen, jotka saattaisivat vahvistaa ryhmän lasten kaveritaitoja ja vähentää mahdollista kiusaamista.

8 Toiminnan arviointi

Pyysimme ryhmän lastentarhanopettajaa tarkastelemaan toimintakerroilla lasten välisiä suhteita ja niissä tapahtuvaa vuorovaikutusta. Halusimme myös, että lastentarhanopettaja kiinnittäisi huomiota siihen, jos jollain lapsella on vaikeuksia päästä mukaan leikkeihin tai hän jättäytyy tarkoituksella sivuun. Meidän mielestämme vaikutti siltä, että lapset pitivät toimintatuokiosta. He esimerkiksi tulivat huoneeseen aina innoissaan ja lähtivät mielellään mukaan kaikkiin leikkeihin.

8.1 Tuokioilta saatu palaute

Ryhmän lastentarhanopettaja oli seuraamassa jokaista viittä toimintatuokiota. Hän antoi meille jokaisen kerran jälkeen mielestämme positiivista ja kannustavaa palautetta. Hän vaikutti olevan tyytyväinen sekä suunnittelemaamme toimintaan että meihin pienryhmän ohjaajina.

8.1.1 1.kerran jälkeen

Tällä kerralla mukana oli lapsia, jotka ovat olleet samassa ryhmässä lähes kolme vuotta. Lastentarhanopettajan mukaan näillä lapsilla toiminta onnistuu yhdessä ongelmitta. Tuokioiden aloitus, Aamulaulu, oli lastentarhanopettajan mielestä tosi kiva ja hän sanoikin, että he ottavat sen ryhmässä käyttöön. Toivomuksena oli, että musiikkia olisi jossain muodossa jokaisella tuokiolla.

8.1.2 2.kerran jälkeen

Lastentarhanopettaja pyysi jonkinlaista palautelomaketta, jotta hänen on helpompi kiinnittää huomiota niihin asioihin, joihin me haluamme hän kiinnittävän huomiota. Hänen mukaan leikit olivat hyvin valittuja. Oli myös kiva, että olimme ottaneet mukaan myös leikin, jossa oli vähän haastetta lapsille. Lastentarhanopettaja huomasi, että sanomalehtileikissä myös sellaiset lapset tekivät yhteistyötä, jotka eivät yleensä leiki keskenään. Hänen mielestään oli myös kiva, että piti toimia lähekkäin, jolloin tuli myös kosketusta toiseen.

8.1.3 3.kerran jälkeen

Lastentarhanopettajan mukaan oli kiva, että leikkejä leikittiin pari kertaa niin lapset ehtivät sisäistää säännöt. Oli hyvä, että ohjaaja keksi vaihtoehtoisen tavan osallistua toimintaan, kun pari lapsista ei halunnut osallistua toimintaan ohjeiden mukaisesti. Lapset eivät siten joutuneet odottelemaan sivussa, vaan saivat osallistumisen kokemuksen. Jakaminen lapset sekapareihin oli hyvä ratkaisu, sillä silloin lapset joutuivat harjoittelemaan yhdessä toimimista vähän vieraamman lapsen kanssa. Oli hienoa huomata, että kaikki parit

ottivat toisiaan kädestä kiinni omatoimisesti ilman, että olimme ohjeistaneet heitä tekemään niin. Spagettileikki oli mukava leikki, joka innosti lapsia leikkimään yhdessä. Ohjaaja rauhoitti hyvin tilannetta istumalla kahden lapsen väliin.

8.1.4 4. kerran jälkeen

Kaikki osallistuivat yhdessä tekemiseen. Ohjaajina tuimme lastentarhanopettajan mukaan hyvin lapsia ja ohjeistus oli selkeää. Lastentarhanopettajan mukaan oli kiva, että oli valittu leikkejä, joissa lapsilla oli selkeästi oma paikka. Leikit sujuvat yleensä paremmin, kun lapset tietävät mitä heidän odotetaan tekevän ja missä olevan. Näinkään ei syntynyt tilanteita, joissa kiusaamista voisi esiintyä.

8.1.5 5. kerran jälkeen

Leikeissä oli lastentarhanopettajan mukaan vähän jännittävä tunnelma, vaikka ilmapiiri yleisesti olikin ryhmässä turvallinen. Tähän saattoi vaikuttaa se, että parina ei ollut tällä kertaa paras kaveri. Luottamusta vaativia leikkejä tarvitaan lastentarhanopettajan mielestä lisää ryhmään, joten oli mukavaa, että niitä oli valittu. Kaikki osallistuivat leikkeihin. Pieni tila tuotti vähän haasteita. Lapset keksivätkin alkaa törmäilemään toisiinsa ja ohjasivat toisensa esimerkiksi kävelemään päin lelulaatikkoa. Opettajan mielestä leikki olisi toiminut paremmin jossain isommassa tilassa.

8.2 Lastentarhanopettajan kokonaisarvio toimintakerroista

Pyysimme lastentarhanopettajalta palautetta projektista sen jälkeen, kun kaikki toimintakerrat oli pidetty. Lastentarhanopettajan mukaan tuokioille valitut leikit olivat yhteishenkeä ja luottamusta rakentavia. Hän uskoo, että näillä leikeillä oli positiivisia vaikutuksia koko ryhmän ryhmähenkeen. Projektin myötä myös lapset ovat löytäneet uusia leikkikavereita, sillä aamupäivällä toimintatuokiolla mukana olleet pienryhmän lapset jatkoivat osittain leikkiä yhdessä myöhemmin päivällä. Lastentarhanopettaja koki positiivisena näiden uusien kaverisuhteiden muodostumisen. Näillä pienryhmän lapsilla on ollut myös havaittavissa positiivista muutosta kaverisuhteissa, jonka lastentarhanopettaja toivookin jatkuvan edelleen.

Lastentarhanopettajan mukaan lapset odottivat tuokiota joka kerran jälkeen enemmän. Heille meidän opinnäytetyön toiminnallisista kerroista puhuttiin “Lasten projektina”. He puhuivat tuokioista, ja omasta leikistä lähteminen “Lasten projektiin” ei enää haitannut niin kuin alussa oman leikin jättäminen projektin takia saattoi vähän harmittaa. Tämän perusteella voisi olettaa, että lapsista “Lasten projektissa” oli ollut kivaa ja leikit olivat olleet mieluisia. Lastentarhanopettajan mukaan toimme ryhmään heille (henkilökunnalle) uusia ja lapsille mieluisia leikkejä, jotka jäävät elämään heidän arkeensa.

Lastentarhanopettajan mukaan oli hyödyllistä päästä havainnoijan rooliin ja saada sitä kautta lapsista ja heidän vertaissuhteistaan lisätietoa. Tuokiot ovat antaneet opettajalle mahdollisuuden huomata yksittäisissä lapsissa joitakin piirteitä, jotka eivät välttämättä ole tulleet niin vahvasti esiin ryhmässä. Ja hän sanoikin, että hän ei ollut aikaisemmin ehkä huomannut niin selkeästi joitain piirteitä lapsen käyttäytymisestä. Havainnot tuliaan huomioimaan ryhmän tulevaa toimintaa suunniteltaessa. Heidän toimintansa kehittämiseksi opettaja sanoi, että he voisivat jatkossa enemmänkin hyödyntää tilanteita, jossa yksi ryhmän henkilökunnasta keskittyisi vain havainnoimaan lapsia. Tällöin on mahdollista saada ihan uudenlaista tietoa lapsista ja heidän välisistä suhteista.

9 Pohdinta

Mielestämme opinnäytetyöprosessimme on ollut kokonaisuudessaan onnistunut. Uskomme, että onnistumiseen ovat vaikuttaneet muun muassa se, että yhteistyöpäiväkoitimme oli meille tuttu aikaisemmasta projektista. Lisäksi onnistumiseen vaikuttava tekijä oli sujuva yhteistyö sekä lasten ja päiväkodin henkilökunnan kanssa että meidän kahden välillä. Saamamme positiivinen palaute ryhmän lapsilta ja lastentarhanopettajalta viestitti meille sitä, olimme onnistuneet suunnittelemaan hyvän ja monipuolisen kokonaisuuden, jonka avulla toivoimme pääsevämme asetettuihin tavoitteisiin.

Tavoitteemme oli järjestää toimintaa, joka vahvistaa pienryhmän lasten keskinäisiä suhteita ja yhteisöllisyyden tunnetta. Tavoitteenamme oli leikkien kautta vahvistaa lasten ryhmään liittymisen taitoja, tunnetaitoja, ystävyys- ja kaverisuhteita, sekä lapsen asemaa ryhmässä. Pyrimme rohkaisemaan ja antamaan jokaiselle lapselle positiivista ja kannustavaa palautetta toiminnan aikana. Tavoitteenamme oli myös saada lapset kannustamaan myönteisesti toisiaan. Tavoitteiden arvioiminen on vaikeaa, sillä emme pysty var-

masti sanomaan sitä, onko muutosta tapahtunut. Uskomme myös, että mahdolliset muutokset eivät näy välttämättä heti. Jotta konkreettisia muutoksia voi syntyä, tarvitaan mielestämme tavoitteellista ja pitkäjänteistä työtä näiden teemojen parissa. Järjestämämme viisi toimintakertaa ovat hyvä pohja, joka on toivottavasti herätellyt päiväkodin henkilökuntaa näkemään teeman tärkeyden. Lastentarhanopettaja voi meidän yhteistyömme jälkeen päättää, kuinka paljon hän haluaa ryhmän toimintaa suunniteltaessa kiinnittää huomiota näiden asioiden kehittämiseen.

Toimintatuokioille valitut leikit olivat mielestämme valittu hyvin, sillä ne tukivat opinnäytetyölle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Halusimme tehdä suunnittelutyön huolellisesti. Tutustuimme laajasti erilaisia leikkejä sisältäviin teoksiin ja pohdimme tarkkaan, mitkä leikit olisivat hyödyllisiä pienryhmän yhteisöllisyyden vahvistamisen näkökulmasta. Lisäksi huomioimme pienryhmän lasten ikätason valitessamme leikkejä. Halusimme luoda jokaiselle toimintatuokiolle turvallisen ja positiivisen ilmapiirin, jossa lapsi voi rauhassa harjoitella erilaisia taitoja. Tunnelma toimintatuokioilla oli kiireetön ja emme esimerkiksi keskeyttäneet lasten kertoessa heidän kuulumisiaan. Olimme ohjaajina sensitiivisiä ja kannustavia. Toimintatuokioille osallistuminen oli lapsille vapaaehtoista ja he saivat halutessaan seurata leikkiä sivusta.

Opinnäytetyössämme on otettu huomioon myös eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä asioita. Ennen toimintatuokioiden aloittamista haimme tutkimusluvan Opetusvirastosta. Huolehdimme lasten anonymiteetistä emmekä mainitse lasten nimiä tai yhteistyöpäiväkotia opinnäytetyössämme. Lapsia ei voida myöskään millään muulla lailla tunnistaa valmiista työstä. Varmistamme sen, ettei kukaan ulkopuolinen pääse lukemaan toimintatuokioihin liittyviä papereita ja tuhoamme ne, kun emme tarvitse niitä enää. Tiedotimme vanhempia kirjallisella viestillä, jossa kerroimme toimintatuokioiden sisällöistä ja tavoitteista sekä pyysimme vanhemmilta kirjallisen suostumuksen lasten osallistumiselle.

Pohdimme myös sitä, mitä mahdollisia kehityskohtia opinnäytetyössämme on ja mitä olisimme voineet tehdä toisin. Olisimme voineet suunnitella toimintaa enemmän lapsilähtöisesti. Tällöin lasten ideoita olisi pitänyt päästä kysymään jo ennen kuin toimintaa alettiin tarkemmin suunnitella. Olisimme voineet käydä päiväkodissa kysymässä lasten ideoita ennen kuin aloimme työstää varsinaista toimintasuunnitelmaa. Nyt kysyimme lasten ideoita vasta ensimmäisten kertojen aikana, jolloin valmiin suunnitelman muokkaaminen olisi ollut haastavaa jo pelkästään aikataulullisista syistä, sillä toimintakerrat pidettiin varsin lyhyen ajan sisällä.

Kiusaamisella on vaikutusta myös yleiseen viihtyvyyteen päiväkotiryhmässä. Jatkuva kiusaamisen pelko ja kiusatuksi tuleminen alentavat toimintayksikössä saavutettavia tuloksia. Epämieluisa ja pelottava tilanne kuormittaa henkisesti ja heikentää siten lapsen jaksamista päiväkodissa, sillä esimerkiksi selviytyminen arjen askareista voi alkaa tuntua haastavalta. (Hurme – Kyllönen 2014: 128.) Päiväkodin henkilökunnan on oltava valvettuneita näkemään mahdolliset kiusaamistilanteet ja puututtava niihin välittömästi, jotta jokainen lapsi voi viettää päivänsä päiväkodissa turvallisessa sekä oppimista ja hyvinvointia edistävässä ympäristössä. Tämä luo puitteet myös yhteisöllisyyden vahvistamiselle ja sille, että jokaista lasta pidetään ainutkertaisena ja tärkeänä osana päiväkotiyhteisöä.

Lähteet

MLL 2018a. 4–5 v. Vanhempainnetti. Lapsen kasvu ja kehitys. Verkkodokumentti. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/>>. Luettu 28.02.2018.

MLL 2018b. 4–5- vuotiaan persoonallisuuden kehitys. Vanhempainnetti. Lapsen kasvu ja kehitys. Verkkodokumentti. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>>. Luettu 28.02.2018.

MLL 2017. 4–5- vuotiaan sosiaalinen kehitys 2017. Vanhempainnetti. Lapsen kasvu ja kehitys. Verkkodokumentti. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>>. Luettu 28.02.2018.

Aaltonen, Riitta – Lehtinen, Taisto – Leppänen, Kyllikki – Peltonen, Tiina – Tarvo, Marja-Terttu – Tuunainen, Päivi – Viherä-Toivonen, Anne 2008. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5 vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Lasten päivähoito. Oppaita ja työkirjoja 2008:3. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. <http://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf>. Luettu 03.01.2018.

Haapasalo, Tiina – Kirkkopelto, Katri – Repo, Laura 2016. Mun ja sun juttu. Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Helenius, Aili - Lummelahti, Leena 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus

Hintikka, Maija 2009. Leikki, lapsuuden tärkein asia. Teoksessa Jantunen, Timo – Lautela, Raija (toim.) Kuningasvuosi. Leikin kulta-aika. Helsinki: Tammi. 140-163

Hurme, Kira – Kyllönen, Tarmo 2014. Turvassa! Vahvasta lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hännikäinen, Maritta 2004. Leikki ja leikillisuus yhteenkuuluvuuden tunteen rakentajina. Teoksessa: Piironen, Liisa (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY. 150-159.

Ikonen, Merja 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Karila, Kirsti – Alasuutari, Maarit – Hännikäinen, Maritta – Nummenmaa, Anna Raija – Rasku-Puttonen, Helena (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 149 – 165

Järvinen, Kirsi – Mikkola, Petteri 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto

Laaksonen, Vilja 2014. Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmässä. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42805/978-951-39-5564-9_vaitos25012014.pdf?sequence=1> Luettu 12.4.2018

Laaksonen, Vilja – Repo, Laura 2017. Kaveritaitoja. Tietoa ja harjoituksia toimivan ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Folkhälsan.

Laine, Kaarina 2002. Vertaisryhmä ja syrjäytyminen. Teoksessa Laine, Kaarina - Neitola, Marita (toim.) Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Joensuu: Suomen kasvatustieteellinen seura. 13 – 32.

Lehtinen, Elina – Turja, Leena – Laakso, Marja-Leena 2011. Leikin mahdollisuudet ja haasteet lapsilla, joilla on itsesääätelyn vaikeuksia. Teoksessa: Aro, Tuija – Laakso, Marja-Leena (toim.). Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesääätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Niilo Mäki instituutti. 236 – 261

Liuska, Kirsi – Turunen, Tiina 2015. Häilyherneitä ja lempeyslientä. Opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kataja, Jukka – Jaakkola, Timo – Liukkonen, Jarmo 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kaveritaidot 2017. Perheen tuki. Helsingin kaupunki. Verkkodokumentti. <<https://www.hel.fi/sote/perheentuki-fi/koululaiset/kaverisuhteet>>. Luettu 13.11.2017.

Kaveritaidot toiminta n.d. Sosiaalisten taitojen harjoittelu. Innokylä. <<https://www.innokyla.fi/web/malli369206>>. Luettu 13.11.2017.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY

Kirves, Laura – Stoor- Grenner, Maria 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Verkkojulkaisu. <<https://dzmdrer-wnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04185732/Kiusaamisen-ehk%C3%A4isy-varhaiskasvatuksessa-B5-www.pdf>>. Luettu 11.9.2017.

Kirves, Laura – Stoor- Grenner, Maria. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Verkkojulkaisu. <<https://dzmdrer-wnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/01174913/Kiusaavatko-pienetkin-lapset.pdf>>. Luettu 11.9.2017.

Koivula, Merja 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, Päivi – Marttila, Marjaana – Varsa, Marjo (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. 19 - 45.

Kronqvist, Eeva-Liisa 2016. Miten lapsi kehittyy ja oppii? Teoksessa: Hujala, Eeva – Turja, Leena. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.11-30.

Marjanen, Päivi – Ahonen, Janica – Majoinen, Linda 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa: Marjanen, Päivi – Marttila, Marjaana – Varsa, Marjo (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus. 47–96.

Mikkola, Petteri – Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2000-luvun varhaiskasvatukseen. Helsinki: Pedatieto.

Nurmi, Jari-Erik – Ahonen, Timo – Lyytinen, Heikki – Lyytinen, Paula – Pulkkinen, Lea – Ruoppila, Isto 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Peda.net n.d. Aamulaulu. Raasepori. <<https://peda.net/raseborg/dp/kila-kiila/hattiva-tit/lauluja-yms/lauluja>>. Luettu 29.11.2017

Poikkeus, Anna-Maija 2008. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset suhteet. Teoksessa: Lyytinen, Paula – Korkiakangas, Mikko – Lyytinen, Heikki (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY. 122-138.

Repo, Laura 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. 2. painos Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmivalli, Christina 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sääkslahti, Arja 2015. Liikunta varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Verkkojulkaisu. <http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf>. Luettu 27.9.2017.

Vilka, Hanna – Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi. Lähdetieto Lähdetieto Lähdetieto Lähdetieto Lähdetieto Lähdetieto Lähdetieto Lähdetieto Lähdetieto.

Toimintasuunnitelma – Kaikki mukaan!

1. kerta – Tutustuminen

Ohjaamme lapset istumaan lattialle paikkamerkeille piiriin. Aloitamme toimintatuokion kertomalla keitä me olemme, mistä tulemme ja miksi olemme tulleet. Kerromme, että järjestämme heille toimintatuokioita, joissa pidetään kivaa ja leikitään yhdessä. Tulemme tapaamaan lapsia yhteensä viisi kertaa. Sen jälkeen esittelemme itsemme vuorotellen toisillemme. Yksi ryhmän aikuisista seuraa sivusta ja havainnoi toimintaamme. Toimintatuokion jälkeen saamme häneltä palautetta.

Ensimmäisenä toimintana meillä on yhteislaulu, jonka laulamme jokaisella kerralla ennen kuin aloitamme toimintaa. Lauluna toimii Aamulaulu. "Hei terve vaan ja huomenta on mukavaa sua tavata!" (Peda.net n.d). Laulamme seisoen ja taputtaen käsiä yhteen.

Laulun jälkeen istumme alas paikoilleen ja käymme yhdessä läpi pelisääntöjä, miten pienryhmässä tulee toimia. Kyselemme lapsilta ja he saavat kertoa, mitkä ovat heidän mielestään tärkeitä sääntöjä, joita tulee noudattaa.

Leikimme myös Postikortti leikin. Leikimme leikkiä muutaman kerran läpi lasten kanssa. Keskustelemme postikortin kuvista, kun he ovat muodostaneet palasista kuvan.

Postikortti (10 min)

Leikissä valitaan kolmesta neljään postikorttia, jotka leikataan puoliksi. Puolikkaat sekoitetaan ja jokainen lapsi ottaa yhden palasen katsomatta kortin kuvaa. Sen jälkeen kuville lähdetään etsimään pari. Yhdessä pari kertoo mitä heidän korttinsa kuvassa on. (Liuska – Turunen 2015: 73.)

Tavoitteet: Ohjeiden noudattaminen ryhmätilanteessa ja yhdessä toimimisen harjoittelu.

Lopuksi teemme loppurentoutuksen. Sen jälkeen kysymme lapsilta palautetta toiminnasta. He sanovat suullisesti tykkäsivätkö vai ei ja näyttävät peukaloa ylös tai alas. Kysymme vielä lapsilta heidän toiveitaan toiminnan suhteen. Mikä heistä olisi mieluisaa toimintaa tai leikkiä, joita voisimme yhdessä leikkiä tulevilla kerroilla.

Ystävärentoutus (10 min)

Lapset ottavat itselleen mieluisan asennon lattialla ja sulkevat halutessaan silmänsä. Heitä pyydetään kuuntelemaan tarinaa ja toimimaan ohjeiden mukaan. (Liuska – Turunen 2015: 35.) Taustalla soi rauhallinen musiikki. Jaoimme tarinan kolmeen osaan. Ensimmäisillä kerroilla luemme lapsille osan 1, kolmannella ja neljännellä kerralla osan 2 ja viimeisillä kerroilla osan 3.

Tavoitteet: Rauhoittuminen ja omien ystävätaitojen pohtiminen rentoutuksen keinoin.

Musiikki: <https://www.youtube.com/watch?v=R7ChMy3qROI>

Osa 1

“Ajattele jalkojasi. Jalat kuljettavat sinut päivittäin uusiin leikkeihin ja puuhiin. Ne kuljettavat sinut myös vanhojen ja uusien ystävien luokse. Sinun jalkasi voivat olla hyvän ystävän jalat.

Ajattele käsiäsi. Purista kätesi tiukasti nyrkkiin ja päästä sitten rennoksi. Kätesi tekevät päivän mittaan monenlaisia asioita. Kädet voivat tehdä hyviä tekoja ja auttaa toisia. Sinun kätesi voivat olla hyvän ystävän kädet. Rutista nyt oikein kovasti itseäsi. Olet hyvä sellaisena kuin olet ja sinä voit olla hyvä ystävä.”

Osa 2

“Ajattele silmiäsi. Laita kätesi kevyesti silmiesi päälle. Silmäsi näkevät päivittäin monia mielenkiintoisia asioita. Ne auttavat sinut havaitsemaan uutta ja näkemään tärkeitäkin asioita. Ehkä silmäsi huomaavat tänään jonkun, joka tarvitsee ystävää tai leikkikaveria. Sinun silmäsi voivat olla hyvän ystävän silmät.

Ajattele korviasi. Laita kätesi kevyesti korviesi päälle. Korvasi kuulevat koko ajan uusia asioita, joiden perusteella voit tehdä päätöksiä. Korvasi voivat myös kuunnella ystävää. Kuulethan myös toisten pyynnön tulla mukaan leikkiin tai pyynnön päästä mukaan. Sinun

korvasi voivat olla hyvän ystävän korvat. Rutista nyt oikein kovasti itseäsi. Olet hyvä sellaisena kuin olet ja sinä voit olla hyvä ystävä.”

Osa 3

“Ajattele suutasi. Purista suusi tiukkaan mutruun ja hymyile sitten leveästi ja anna sen jälkeen suun rentoutua. Toiset meistä puhuvat paljon ja toisen hieman vähemmän. Toisten ääni on voimakas, ja toisten ääni kuuluu vain kuiskauksena. Päivän aikana voit puheellasi tuottaa toisille hyvää mieltä. Kohteliaat ja ystävälliset sanat ovat hyvän ystävän kieltä. Sinun suuri voi olla hyvän ystävän suu. Rutista nyt oikein kovasti itseäsi. Olet hyvä sellaisena kuin olet ja sinä voit olla hyvä ystävä.” (Liuska – Turunen 2015: 36.)

2. kerta – Luovuutta kehiin

Aloitamme toimintamme ohjaamalla lapset lattialle istumaan piiriin paikkamerkeille. Jatkamme toimintaa laulamalla yhdessä Aamulaulun ja vaihdamme kuulumisia. Sen jälkeen kerromme mitä leikkejä tänään leikitään yhdessä. Aloitamme yhteisleikit Pienenevä ala leikillä. Näytämme aina ensin esimerkin leikistä. Sen jälkeen istahdamme hetkeksi lattialle paikkamerkeille kuuntelemaan seuraavan leikin ohjeet. Toisena leikkinä on Numerot. Leikimme leikkiä muutaman kerran.

Pienenevä ala (15 min)

Leikissä ryhmä asettuu pienelle rajatulle alueelle, johon kaikkien tulee mahtua. Aluetta pienennetään koko ajan. Alustana voi olla lakana, peitto tai vaikkapa maahan piirretty suorakulmio. Ryhmän jäsenet ratkaisevat yhdessä, miten kaikki mahtuvat jatkuvasti pienenevän alustan päälle. Käytämme leikissä alustana sanomalehtiä. (Kataja – Jaakkola – Liukkonen 2011: 52.)

Tavoitteet: Tutustuminen ja kontaktin saaminen ryhmän jäseniin, ongelmanratkaisu ja luovuus.

Numerot (5 min)

Leikissä ohjaaja antaa tai kuiskaa jokaiselle ryhmän jäsenelle jonkin numeron. Eri numeroita voi olla niin monta kuin ryhmiä tarvitaan. Osallistujat pitävät numeron omana tietonaan. (Kataja – Jaakkola – Liukkonen 2011: 76.)

Ohjaaja antaa tehtävään seuraavat ohjeet:

- Pyritään etsimään henkilöitä, joilla on sama numero, ja muodostamaan heidän kanssaan yksi ryhmä.
- Puhua ei saa.
- Mitään käsimerkkejä tai muita merkkejä ei saa antaa, joiden avulla kaverin numero voidaan tunnistaa.
- Parit etsitään kätteleillä: kätellessä ravistetaan niin monta kertaa kuin oma numero edellyttää.
- Numeroiden hakua jatketaan niin kauan, kunnes jokainen on löytänyt oman ryhmän.

Sovellamme tarvittaessa leikkiä lapsille helpompaan muotoon. Jos kättely osoittautuu hankalaksi lapset voivat sormin näyttää kaverille oman numeronsa kättelyn sijaan. Puhua ei saa kuitenkaan.

Lopuksi leikkien jälkeen istahdamme lattialle ja on loppurentoutuksen vuoro. Luemme Ystävarentouksesta osan 2. Tämän jälkeen palaute lapsilta. Saamme myös palautteen ja arvion ryhmän lastentarhanopettajalta toimintatuokion jälkeen.

Osa 2

“Ajattele silmiäsi. Laita kätesi kevyesti silmiesi päälle. Silmäsi näkevät päivittäin monia mielenkiintoisia asioita. Ne auttavat sinut havaitsemaan uutta ja näkemään tärkeitäkin asioita. Ehkä silmäsi huomaavat tänään jonkun, joka tarvitsee ystävää tai leikkikaveria. Sinun silmäsi voivat olla hyvän ystävän silmät.

Ajattele korviasi. Laita kätesi kevyesti korviesi päälle. Korvasi kuulevat koko ajan uusia asioita, joiden perusteella voit tehdä päätöksiä. Korvasi voivat myös kuunnella ystävää. Kuulethan myös toisten pyynnön tulla mukaan leikkiin tai pyynnön päästä mukaan. Sinun

korvasi voivat olla hyvän ystävän korvat. Rutista nyt oikein kovasti itseäsi. Olet hyvä sellaisena kuin olet ja sinä voit olla hyvä ystävä.”

3. kerta – Liikkuen ja hassutellen

Aloitamme toimintamme ohjaamalla lapset lattialle istumaan piiriin paikkamerkeille. Kysymme kuulumiset, jonka jälkeen laulamme Aamulaulun. Tämän jälkeen aloitamme yhteisleikit. Ensimmäisenä leikkinä on Perinteiset patsaat. Ohjeistamme ja kerromme leikin säännöt. Ennen seuraavaa leikkiä istahdamme hetkeksi lattialle. Toisena leikkinä on Italialainen spagetti.

Perinteiset patsaat (5-10min)

Ohjaaja pyytää tekemään erilaisia patsaita, yksin, pareittain tai pienryhmässä. Patsaat voidaan tehdä niin, että joku osallistujista on taiteilija ja muut materiaalia. Patsaat voivat olla joitakin tunnettuja patsaita tai hahmoja, kirjaimia tai numeroita. (Kataja – Jaakkola – Liukkonen 2011: 51.) Sovellamme leikkiä niin, että lapset saavat esittää heille mieluisia patsaita ja hahmoja.

Tavoitteet: Tutustuminen ja kontaktin saaminen ryhmän jäseniin, ongelmanratkaisu ja luovuus, lämmittely.

Italialainen spagetti (5-10min)

Ohjaaja ohjeistaa ryhmää seuraavan viitetarinan mukaan.

“Ota mukava haara-asento. Ajattele, millaista spagetti on ennen kuin sitä on keitetty. Hakeutukaa tiiviiseen ryhmään toistenne luokse. Pidä vartalosi yhtä jäykkänä ja suorana kuin raaka ja kova spagetti. Huomaat, että edessä on suuri kattila, jossa on kuplivan kiehuva vettä. Anna spagetin hypätä kattilaan. Huomaa veden kuumuus. Tunne, miten alat pehmetä. Tunne poreileva vesi ympärilläsi. Voit tanssahdella ympäriinsä kattilan sisällä. Voit tehdä tilaa itsellesi kasassa, jossa olet. Huomaa, kuinka spagetti veltostuu. Kaikki jäykkyys kiehuu pois. Kuvittele nyt, että päällesi kaadetaan raikasta ja viileää vettä. Kuumuus katoaa ja haaleus jää. Kun päivällinen on valmis, kuvittele, miten sinut

tarjoillaan kuumalla lautasella. Koko ryhmä on veltosti kasassa keskenään. Anna spage-
tin pudota kasaan lautaselle. Tunne rentoutuvasi kokonaan.” (Kataja – Jaakkola – Liuk-
konen 2011: 67.)

Toiminnan lopussa teemme Ystävärentotutuksen, josta luemme osan 3.

Osa 3

“Ajattele suutasi. Purista suusi tiukkaan mutruun ja hymyile sitten leveästi ja anna sen jälkeen suun rentoutua. Toiset meistä puhuvat paljon ja toisen hieman vähemmän. Toisten ääni on voimakas, ja toisten ääni kuuluu vain kuiskauksena. Päivän aikana voit puheellasi tuottaa toisille hyvää mieltä. Kohteliaat ja ystävälliset sanat ovat hyvän ystävän kieltä. Sinun suuri voi olla hyvän ystävän suu. Rutista nyt oikein kovasti itseäsi. Olet hyvä sellaisena kuin olet ja sinä voit olla hyvä ystävä.” (Liuska – Turunen 2015: 36.)

Tämän jälkeen kysymme palautetta lapsilta toimintatuokiosta. Pitivätkö he siitä ja mikä oli mieluisinta. Jos eivät pidä saavat kertoa kehitysehdotuksia. Tuokion päätteeksi kysymme vielä palautetta ja arviota ryhmän lastentarhanopettajalta, joka on ollut havainnoimassa toimintatuokiota.

4. kerta – Yhdessä onnistuen

Aloitamme toimintamme ohjaamalla lapset istumaan lattialle, paikkamerkkien päälle. Käymme kuulumiset läpi ja annamme lasten vapaasti kertoa mitä heille tulee mieleen sillä hetkellä. Tämän jälkeen laulamme jo tutuksi tulleen Aamulaulun, jonka päätteeksi istumme hetkeksi alas. Kerromme mitä leikkejä olemme valinneet täksi kerraksi ja ohjeistamme niissä. Molemmat leikit leikitään leikkivarjon kanssa. Ensimmäisenä leikkinä on Laskuvarjo ja pallo kehällä ja toisena leikkinä Laskuvarjo ja vaihto alakautta.

Laskuvarjo ja pallo kehällä (10 min)

Ryhmän jäsenet jakaantuvat tasaisesti laskuvarjon ympärille ja ottavat sen reunoista kiinni. Tämän jälkeen pallo laitetaan kiertämään laskuvarjon ulkoreunaa. Jokainen joutuu laskemaan tai nostamaan varjoa, jotta pallon vauhti pysyy yllä ja toiminta jatkuu. (Kataja – Jaakkola – Liukkonen 2011: 53.)

Tavoitteet: Yhteistyö, toisen huomioiminen, virittäytyminen toimintaan, lämmittely

Laskuvarjo ja vaihto alakautta (5 min)

Jokainen osallistuja ottaa jonkin laskuvarjon värin kohdalta kiinni. Samassa värissä voi olla kiinni useampi kuin yksi henkilö. Osallistujat alkavat nostaa ja laskea varjoa samassa rytmissä. Ohjaaja kertoo huutavansa vähän ajan kuluttua jonkin värin. Huuto tapahtuu silloin, kun varjo on ylhäällä. Huudetun värin kohdalla varjossa kiinni olevien osallistujien on vaihdettava paikkaa. Paikan vaihto tapahtuu varjon alta. (Kataja – Jaakkola – Liukkonen 2011: 53.)

Tavoitteet: Motivointi seuraaviin tehtäviin ja lämmittely

Lankakerä (5min)

Asetutaan piiriin seisomaan. Langasta muodostetaan verkko heittämällä kerä vuorotellen jokaiselle piirissä seisovalle. Langasta pidetään kiinni lankakerää heitettäessä. (Liuska – Turunen 2015: 103.)

Leikkien jälkeen vuorossa on tuttuun tapaan Ystävärentoutus, josta luemme tällä kertaa osat yksi ja kaksi.

Ystävärentoutus

Osa 1

“Ajattele jalkojasi. Jalat kuljettavat sinut päivittäin uusiin leikkeihin ja puuhiin. Ne kuljettavat sinut myös vanhojen ja uusien ystävien luokse. Sinun jalkasi voivat olla hyvän ystävän jalat.

Ajattele käsiäsi. Purista kätesi tiukasti nyrkkiin ja päästä sitten rennoksi. Kätesi tekevät päivän mittaan monenlaisia asioita. Kädet voivat tehdä hyviä tekoja ja auttaa toisia. Sinun kätesi voivat olla hyvän ystävän kädet. Rutista nyt oikein kovasti itseäsi. Olet hyvä sellaisena kuin olet ja sinä voit olla hyvä ystävä.”

Osa 2

“Ajattele silmiäsi. Laita kätesi kevyesti silmiesi päälle. Silmäsi näkevät päivittäin monia mielenkiintoisia asioita. Ne auttavat sinut havaitsemaan uutta ja näkemään tärkeitäkin asioita. Ehkä silmäsi huomaavat tänään jonkun, joka tarvitsee ystävää tai leikkikaveria. Sinun silmäsi voivat olla hyvän ystävän silmät.

Ajattele korvasi. Laita kätesi kevyesti korviesi päälle. Korvasi kuulevat koko ajan uusia asioita, joiden perusteella voit tehdä päätöksiä. Korvasi voivat myös kuunnella ystävää. Kuulethan myös toisten pyynnön tulla mukaan leikkiin tai pyynnön päästä mukaan. Sinun korvasi voivat olla hyvän ystävän korvat. Rutista nyt oikein kovasti itseäsi. Olet hyvä sellaisena kuin olet ja sinä voit olla hyvä ystävä.”

Toimintakerran lopuksi kysymme lapsilta palautetta. Pitivätkö jostain erityisesti ja jos eivät niin mikä olisi ollut mukavaa. Saamme palautteen ja arvion myös ryhmän lastentarhanopettajalta, joka on ollut havainnoimassa toimintatuokiota.

5. kerta – Hyvää mieltä ja rentoutumista

Aloitamme toiminnan ohjaamalla lapset istumaan lattialle paikkamerkkien päälle. Tuttuun tapaan vaihdamme kuulumiset ja keskustelemme hetken lapsia askarruttavista asioista. Kerromme tämän kertaisen tuokion ohjelman ja aloitamme sen Aamulaululla. Tämän jälkeen siirrymme Luottamusharjoitus leikkiin, jonka jälkeen on vuorossa Sivellinhieronta. Ohjeistamme leikkien alussa mitä tehdään. Leikkien jälkeen on vuorossa tuttu Ystävärentoutus, josta luemme tällä kertaa kaikki osiot.

Luottamusharjoitus (5 min)

Pienemmät lapset voivat kulkea peräkkäin niin, että perässä seisova pitää käsiään edessä olevan olkapäillä. Edessä oleva sulkee silmänsä ja kulkee takana olevan johdatelun avulla. (Haapasalo ym. 2016:46.)

Sivellinhieronta (10 min)

(Alkuperäisiä sääntöjä hieman muokattu) Lapset jaetaan pareiksi. Vuorotellen toinen parista "maalaa" toisen lapsen siveltimellä tai telalla. Maalattavana oleva saa päättää kummalta puolelta haluaa tulla maalatuksi. (Laaksonen – Repo 2017: 88.)

Tavoitteet: keskittymis- ja rauhoittumiskyvyn harjoittelu

Välineet: maalitela

Ystävärentoutus

Osa 1

"Ajattele jalkojasi. Jalat kuljettavat sinut päivittäin uusiin leikkeihin ja puuihin. Ne kuljettavat sinut myös vanhojen ja uusien ystävien luokse. Sinun jalkasi voivat olla hyvän ystävän jalat.

Ajattele käsiäsi. Purista kätesi tiukasti nyrkkiin ja päästä sitten rennoksi. Kätesi tekevät päivän mittaan monenlaisia asioita. Kädet voivat tehdä hyviä tekoja ja auttaa toisia. Sinun kätesi voivat olla hyvän ystävän kädet. Rutista nyt oikein kovasti itseäsi. Olet hyvä sellaisena kuin olet ja sinä voit olla hyvä ystävä."

Osa 2

"Ajattele silmiäsi. Laita kätesi kevyesti silmiesi päälle. Silmäsi näkevät päivittäin monia mielenkiintoisia asioita. Ne auttavat sinut havaitsemaan uutta ja näkemään tärkeitäkin asioita. Ehkä silmäsi huomaavat tänään jonkun, joka tarvitsee ystävää tai leikkikaveria. Sinun silmäsi voivat olla hyvän ystävän silmät.

Ajattele korvasi. Laita kätesi kevyesti korviesi päälle. Korvasi kuulevat koko ajan uusia asioita, joiden perusteella voit tehdä päätöksiä. Korvasi voivat myös kuunnella ystävää. Kuulethan myös toisten pyynnön tulla mukaan leikkiin tai pyynnön päästä mukaan. Sinun korvasi voivat olla hyvän ystävän korvat. Rutista nyt oikein kovasti itseäsi. Olet hyvä sellaisena kuin olet ja sinä voit olla hyvä ystävä."

Osa 3

“Ajattele suutasi. Purista suusi tiukkaan mutruun ja hymyile sitten leveästi ja anna sen jälkeen suun rentoutua. Toiset meistä puhuvat paljon ja toisen hieman vähemmän. Toisten ääni on voimakas, ja toisten ääni kuuluu vain kuiskauksena. Päivän aikana voit puheellasi tuottaa toisille hyvää mieltä. Kohteliaat ja ystävälliset sanat ovat hyvän ystävän kieltä. Sinun suuri voi olla hyvän ystävän suu. Rutista nyt oikein kovasti itseäsi. Olet hyvä sellaisena kuin olet ja sinä voit olla hyvä ystävä.” (Liuska – Turunen 2015: 36.)

Toiminnan lopuksi kerromme lapsille, että tämä oli viimeinen kerta ja kiitämme ja hyvästelemme lapset. Kuulemme myös palautteen lapsilta, mitä pitivät ohjatuista tuokioista kokonaisuudessa. Annamme kaikille lapsille, jotka osallistuivat toimintatuokioihin todistuksen mukana olost. Saamme palautteen ja arvion ryhmän lastentarhanopettajalta, joka on ollut havainnoimassa. Kiitämme lopuksi yhteistyöstä.

Todistuksen kuvan lähde: <https://peda.net/alavus/varhaiskasvatus/ppt/ilvekset/stpi/>

Lähteet

Haapasalo, Tiina – Kirkkopelto, Katri – Repo, Laura 2016. Mun ja sun juttu. Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Lasten Keskus. Helsinki: Kirjapaja Oy

Kataja, Jukka – Jaakkola, Timo – Liukkonen, Jarmo 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laaksonen, Vilja – Repo, Laura 2017. Kaveritaitoja. Tietoa ja harjoituksia toimivan ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Folkhälsan.

Liuska, Kirsi – Turunen, Tiina 2015. Häijyherneitä ja lempeyslientä. Opas lasten ristiriitailanteiden ehkäisyyn. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lupapaperi vanhemmille

Hei

olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa Metropolia Ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä aiheesta *yhteisöllisyyden lisääminen varhaiskasvatuksessa*. Samalla työssämme yhdistyy sosiaalisten taitojen harjoittelu. Käytämme menetelmänä toiminnallisia leikkejä.

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus koostuu kuudesta tuokiosta, jotka pidämme Mustikoiden ryhmässä tammi – helmikuun 2018 aikana. Näiden tuokioiden tarkoituksena on vahvistaa ryhmähenkeä ja lasten sosiaalisia taitoja.

Ystävällisin terveisin,

Emilia Ylinen
Riikka Rautio

Lapseni _____

saa osallistua toimintatuokiolle _____

ei saa osallistua _____

Päivämäärä _____

Huoltajan nimi ja nimen selvennys

Palautelomake toimintakerroille

Lasten projekti ”Kaikki mukaan!”

Toivomme, että kiinnittäisitte toimintatuokioilla huomiota seuraaviin asioihin:

Lasten väliset suhteet:

Leikkeihin mukaan pääseminen ja niihin osallistuminen:

Muita huomioita liittyen vertaissuhdetaitoihin:

Todistus lapsille

Todistus

Lasten projektiin osallistumisesta



on osallistunut lasten projektiin talvella 2018